

Systemskap, Separatism och Inkludering

En studie om kvinnoseparatism och inkludering av HBTQ-personer
inom kvinnojourernas verksamheter

Izabella Olsson

GNVM03, HT2023

Genusvetenskapliga institutionen

Lunds universitet

Handledare: Helle Rydström

Abstract

This thesis discusses the role of women's separatism in the organisations of women's shelters in relation to inclusion of LGBTQ victims of domestic violence. The background for this study is prior studies that show a common occurrence of domestic violence in LGBTQ relationships, as well as a shortage of shelters to turn to, especially for people who doesn't identify as women. From a queer feminist theoretical framework this thesis discusses women's shelters in terms of strategic essentialism, heterosexual matrix, and intersectionality. Through qualitative interviews with four women's shelters following questions is answered: "How does the organisations work with women's separatism and how is this related to a form of strategic essentialism?" "How does this way of working affect the inclusion of LGBTQ people?" and "Is an inclusive way of working with domestic violence compatible with the broader work against men's violence against women?" The results show how women's separatism is fundamental for the structure of the women's shelters and is an important aspect of the work that the shelters do in the struggle against men's structural violence against women, but in the practice, it also contributes to the exclusion of LGBTQ people.

Key words: *Women's shelters, Intersectionality, LGBTQ inclusion, Domestic violence, Women's separatism*

Nyckelord: *Kvinnojourer, intersektionalitet, HBTQ-inkludering, Våld i nära relation, Kvinnoseparatism*

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
Bakgrund och tidigare forskning	6
Syfte och forskningsfrågor.....	13
2. Teori.....	14
Queerfeminism.....	14
Strategisk essentialism	16
Heterosexuella matrisen	16
Intersektionalitet.....	17
3. Metod och material.....	19
Kvalitativ intervjustudie.....	19
Intervjupersonerna.....	21
Metodologi och databehandling	22
4. Analys	24
Kvinnojourernas identitet	24
Mäns strukturella våld mot kvinnor	26
Hbtq-personer	30
Utmaningar och ansvar	33
5. Slutsats	38
Hur motiveras kvinnojourernas arbete med kvinnoseparatism och hur relateras det till en form av strategisk essentialism?.....	38
Hur påverkar jourernas arbetssätt inkludering av HBTQ-personers utsatthet i kampen mot våld i nära relationer?.....	40
Är det förenligt att arbeta med våld i nära relationer på ett inkluderande sätt och samtidigt arbeta mot mäns våld mot kvinnor?.....	41
Referenser	43
Bilaga	45

1. Inledning

Den här uppsatsen kommer behandla kvinnojourers arbete för att stötta våldsutsatta HBTQ-personer och hur det arbetet påverkas av jourernas kvinnoseparatistiska arbetsätt. Frågan om HBTQ-personers utsatthet för våld i nära relationer har ett tag nu varit på agendan och som lyfts av såväl jourer, jämställdhetsmyndigheten, Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) och den kommunala verksamheten. I augusti 2023 beslutades det av regeringen att HBTQ-personers utsatthet för våld i nära relationer (VNR) ska kartläggas av jämställdhetsmyndigheten, ett arbete som ska vara klart till mars 2025. Syftet är att öka kunskapen om omfattningen av utsattheten för våld bland HBTQ-personer i Sverige då denna kunskap är något som i dagsläget saknas. I dagsläget menar regeringen dels att kommuner och regioner behöver mer kunskap om dessa frågor, dels att HBTQ-personer behöver kunskap om vart stöd går att få (Arbetsmarknadsdepartementet 2023).

Att det finns en avsaknad av kunskap om HBTQ-personers våldsutsatthet samt bristfälliga resurser för den här målgruppen är även något som tidigare forskning har visat vilket redogörs för senare i den här uppsatsen. Eftersom kvinnojournerna länge har varit, och fortfarande är huvudsakliga aktörer för att såväl ge stöd till våldsutsatta som deras roll som opinionsbildare är syftet med den här uppsatsen därför att undersöka vilken roll kvinnojoursrörelsen har i att stärka arbetet mot HBTQ-personers utsatthet för våld i nära relationer. Detta utifrån jourernas tradition av vad kvinnoseparatism och hur detta påverkar jourernas aktörskap i att fungera som skyddsnät för HBTQ-personer som utsätts för våld i sina nära relationer.

Kvinnojoursrörelsen kantas av många motsättningar för HBTQ-personer, som jag visar i denna uppsats, vilket gör ämnet intressant att undersöka från flera perspektiv. Kvinnojournerna började uppkomma på 70-talet som ett motstånd till kvinnors utsatthet för mäns våld och det är detta perspektiv som jourerna arbetar utifrån även idag. Mäns våld mot kvinnor är ett strukturellt problem som lyfts men som också skapar en heteronormativ bild av hur relationsvåldet ser ut. Hur påverkar då det här sättet att arbeta mot våld i nära relationer vilket stöd man kan få om man är kvinna och utsatt i sin samkönade relation, om man är man och inte kan söka stöd hos jourerna på grund av kvinnoseparatism, eller om man faller utanför de binära könsnormerna helt? Jag ämnar därför att undersöka hur eller om man arbetar med att ge stöd inom olika jourverksamheter till HBTQ-personer som är utsatta för våld, samt för att stärka "homokompetensen" i verksamheterna för att göra dem mer tillgängliga att söka sig till.

Genom intervjuer med verksamma inom jourerna ämnar jag med den här uppsatsen att ta reda på hur arbetet för att stödja personer i samkönade relationer ser ut, vad man gör för att stärka detta arbete och vad man ser för möjligheter till ytterligare utveckling i frågan. En sådan studie är viktig för att bemöta den utsatthet som tidigare studier har pekat på finns bland en grupp som ofta marginaliseras i samhället och därmed blir sårbar. Jag ser även på vilka beslutsfattande processer som ligger bakom jourernas arbete, vad är det för hållning som påverkar arbetssättet och vad finns det för eventuella drivkrafter eller begränsningar. Genom det här tillvägagångssättet hoppas jag förstå i vilket mån våld i nära relationer som koncept är konstruerat inom en heterosexuell matris och vad det finns för möjligheter att frångå dessa ramar så mångfald kan reflekteras i jourernas arbete för att förebygga och bekämpa våld i nära relationer.

Uppsatsens teoretiska utgångspunkt är Spivaks begrepp strategisk essentialism som ett sätt att förstå det starka kvinnofokus i jourernas arbete och hur det kan ses som en kvinnoseparatism som präglar jourrörelsen. I uppsatsen ser jag på vilken nytta ett explicit fokus på kvinnor har för jourerna samt huruvida det kan ses som en strategisk essentialism samt hur detta oavsiktligt kan bidra till att reproducera en heterosexuell matris för hur vi förstår våld i nära relationer.

Den huvudsakliga frågeställningen för uppsatsen är att förstå hur jourerna motiverar sitt arbete med kvinnoseparatism och hur detta relaterar till en strategisk essentialism samt hur detta påverkar inkluderingen av HBTQ-personers utsatthet i kampen mot våld i nära relationer. I förlängning av detta undersöker jag huruvida en renodlad kvinnokamp inspirerat av 70-talet kan lämna utsatta samhällsgrupper utanför i det våldsförebyggande och bekämpande arbetet. Är det förenligt att arbeta med våld i nära relation oberoende på könsdynamiker och samtidigt arbeta mot ett strukturellt problem som mäns våld mot kvinnor ändå är? Jag har valt att utgå från kvinnojourernas verksamhet då det är de som är drivande i kampen om kvinnors våld utsatthet och har stor kunskap då det handlar om heterosexuellt partnervåld. Å andra sidan, som jag visar i bakgrundavsnittet, saknar HBTQ-personers utsatthet en organisationsrepresentant, som kan kasta ljus på deras situation.

Bakgrund och tidigare forskning

Följande avsnitt ger en överblick av kvinnojourrörelsens historia och parallellt hur de politiska förändringar som skett kring arbetet mot våld har sett ut. I takt med kvinnojourernas fotfäste i samhället har frågan om våld prioriterats mer i politiken vilket har gett upphov till ett lagstadgat ansvar hos kommunerna för att hantera den här frågan. Avsnittet behandlar även tidigare forskning som visar på HBTQ-personers utsatthet för våld i nära relationer samt deras upplevelse av att söka stöd. [OBJ]

Kvinnjourrörelsen har funnits sedan 70-talet och de två första kvinnojourerna i Sverige startade år 1978 med Alla kvinnors hus i Stockholm och Kvinnohuset i Göteborg och uppstod som en reaktion på kvinnors utsatthet för mäns våld och den brist på skyddsnet som fanns då. Rörelsen har haft två syften, det ena är att bilda opinion om mäns våld i samhället och driva frågan framåt, den andra är att finnas till som solidariskt stöd för kvinnor och barn som utsatts för våld, då från personer som är jämlikar snarare än experter i frågorna. Kvinnojourerna arbetar främst med att erbjuda skyddade boenden till kvinnor och deras barn, samt med stödsamtal och rådgivning. (Nationellt centrum för kvinnofrid, "Kvinnjourernas verksamhet", Hämtad 2023-10-16). Vissa jourer erbjuder även skyddade boenden för våldsutsatta män. En kartläggning av landets skyddade boenden som gjordes av Socialstyrelsen 2020 visade att det år 2019 fanns 282 skyddade boenden i Sverige, varav 54% drivs ideellt, 37% privat och 9% drivs av kommunerna (Socialstyrelsen, "Kartläggning av skyddade boenden i Sverige", 2020).

Sara Helmersson beskriver i sin avhandling *Mellan systemskap och behandling: omförhandlingar inom ett förändrat stödfält för våldsutsatta kvinnor* (2017) hur kvinnojourernas villkor har förändrats sedan jourrörelsen startade på 70-talet i takt med jourernas gradvisa sammanslutning med den offentliga sektorn. Jourrörelsen uppstod på gräsrotsnivå och bestod främst av kvinnliga volontärer, ofta som själva varit offer för kvinnomisshandel, genom jourernas uppkomst togs också frågan om våld mot kvinnor upp på den politiska agendan. Mycket tack vare kvinnojourerna har alltså frågan om relationsvåld vuxit till att bli en prioriterad fråga vilket har lett till nya lagstiftningar som bland annat kommunernas lagstadgade ansvar att ge stöd till våldsutsatta. Idag är kvinnojourerna därmed inte den enda aktören som arbetar med att stötta våldsutsatta i nära relationer och de präglas därför mer av politiska beslut och samverkan med kommunerna och socialtjänsten, exempelvis genom de avtal med kommunerna med tillhörande finansiering som till viss del påverkar verksamheterna. Helmersson menar att institutionaliseringen av arbetet av mäns våld mot kvinnor har bidragit till en fragmentering av frågan där jourerna talar om det könsbaserade våldet medan den

offentliga sektorn sedan 00-talet har anammat en mer könsneutral hållning där det är ett större fokus på familjevåld. I arbetet med våld i nära relationer har det därför uppstått spridda förståelser och förklaringar till våldet och den offentliga- och ideella sektorns olika traditioner som stundtals konkurrerar med varandra måste numera samsas i fältet (Helmersson, 2017).

Även Andersson och Hedlund (2014) lyfter i sin undersökning av policydokument inom fem svenska kommuner den här ambivalensen i hur man pratar om våld i nära relationer med koppling till kön. En fråga som uppstår är huruvida man ska förklara våld utifrån en strukturell nivå, det vill säga att mäns våld mot kvinnor är ett strukturellt samhällsproblem, eller om det ska förklaras på en individnivå. Detta är något som blir synligt i deras studie där policydokumenten som studerades växlar mellan att uttrycka sig i könsneutrala termer för att beskriva våld i nära relationer och att skriva ut problemet i termer av ”kvinnofrid” och ”mäns våld mot kvinnor”. Författarna beskriver detta med Maud Eduards begrepp ”den feministiska paradoxen”, där kön betonas för att synliggöra ett strukturellt problem, samtidigt som målet är att skapa en jämlikhet där kön inte har någon betydelse (Andersson, Hedlund, 2014).

Andersson och Hedlund skriver även i sin studie av policydokument från fem olika kommuner om hur jämställdhetsintegrering och kvinnofridsarbete hänger ihop i den kommunala politiken. Deras analys bygger på ett nyinstitutionalistiskt perspektiv då de menar att samhällets institutioner, så som kommunen, könas och gör kön genom sin styrning. Mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem som lyfts i den nationella jämställdhetspolitiken, samtidigt som arbetet för att motverka våldet skiljer sig åt på lokal nivå då det är kommunerna som har det främsta ansvaret för att driva det arbetet. Som bakgrund för artikeln, som är från 2014, så beskrivs hur det politiska ställningstagandet kring mäns våld mot kvinnor har förändrats sedan 90-talets till att på 2000-talet bli angelägen fråga över partigränserna. Vidare skriver de hur det skedde en omorganisering år 2007 då revideringen av Socialtjänstlagen gav kommunerna ett tydligare ansvar för frågan, samtidigt som det blev en hårdare styrning av de ideella jourerna som verkar med statliga medel. De ideella jourerna har därför med tiden blivit mer sammanslutna med socialtjänsten och utför delar av socialtjänstens uppdrag i arbetet för kvinnofrid.

Kvinnjourerna är till största del uppdelade på två riksförbund, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) som bildades 1984 och Sveriges kvinnojourers riksförbund som bildades 1996 och sedan 2015 har bytt namn till Unizon (NCK, 2023). Dessa jourer skiljer sig åt i vissa aspekter, det som är relevant för den här uppsatsen är deras ställningstaganden till kvinnoseparatism. Roks har kvinnoseparatism som en

stark kärna i verksamheten då de lyfter mäns våld mot kvinnor och könsmaktsordningen som det centrala samhällsproblemet som deras jourer jobbar uteslutande med. Detta innebär också att de enbart riktar sig till utsatta kvinnor och tjejer, och barn, samt att det bara är kvinnor som är medlemmar i organisationen och även som arbetar på jourerna. Roks nämner även att de jobbar med våld i lesbiska relationer som de menar är en form av relationsvåld som uppstått i samkönade relationer på grund av normer kring över- och underordning i relationer och rådande maktstrukturer som bidrar till att forma även samkönade relationer (Roks, hämtad 2023).

Den här uppsatsen berör jourer från det andra stora riksförbundet Unizon. Unizon utgår också från mäns våld mot kvinnor som sitt fokusområde men lyfter även upp att våldet kan ha många olika uttryck och orsaker (Unizon, 2023). Deras verksamhet benämns aldrig som strikt kvinnoseparatistisk som det görs i Roks policys, och baserat på besök på individuella jourers hemsidor verkar det snarare som att detta är något som medlemsjourerna var för sig tar ställning till i sina verksamheter. Den här öppnare inställningen till att inte vara kvinnoseparatistiska är relevant för de jourer som utvalts till studien då det lättare öppnar upp för samtal om huruvida man inkluderar HBTQ-personer i verksamheten.

I den nationella strategin, som skapats för att gälla i en tioårsperiod av regeringen för att uppnå det jämställdhetspolitiska målet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, benämns HBTQI-personer som en särskilt utsatt och sårbar grupp. Den här strategin, som började gälla 2017, påverkar hur den offentliga sektorn arbetar med frågorna och blir relevant då ansvaret för att säkerställa att personer som utsätts för våld eller andra brott får skydd och stöd faller på kommunerna. Då många kommuner, som enligt lag är skyldiga att ge stöd till den som utsatts för brott, saknar egna skyddade boenden är det vanligt att kommunerna använder sig utav jourernas verksamheter för att placera våldsutsatta. Då kvinnojourerna drivs av olika aktörer förekommer det även skillnader jourerna emellan när det kommer till vilken kunskap de har, däribland om särskilda utsatta grupper så som HBTQ-personer (NCK, hämtad 2023).

Om HBTQ-personers utsatthet

HBTQ-personer beskrivs som en särskilt sårbar och utsatt grupp då det kommer till våldsutsatthet inom relationer. Den här utsattheten menar Nationellt centrum för kvinnofrid beror på den diskriminering och stigmatisering som finns av just HBTQ-personer som dels kan skapa spänningar som mynnar ut i våldsamt beteende i relationerna men det kan också påverka den utsattas möjligheter att söka hjälp och kvalitén på hjälpen man får. Stereotyper och normer gör att man som utsatt är rädd för hur man kommer bli bemött om man söker hjälp och dessa

normer gör att våld i en samkönad relation inte tas på lika stort allvar som i heterosexuella relationer. De här normerna kan också vara internaliserade och leda till att en utsatt inte känner igen sig i den bild som samhället målar upp av vad våld i nära relation innebär (Nationellt centrum för kvinnofrid, ”Hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer”, hämtad 2023-11-28).

2007 gjordes en kartläggning av Holmberg och Stjernqvist, som de själva benämner som Sveriges första kartläggning av våld i samkönade parrelationer, kartläggningen genomfördes då genom enkätundersökningar riktade till RFSL:s medlemmar. Utifrån 2013 enkätsvar uppgav ca 25% att de var eller har varit utsatta för psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld i en nuvarande eller tidigare samboende partner (Holmberg och Stjernqvist, 2007, s 49).

En delstudie gjordes även av vilken kunskap som olika hjälpinstanser och ideellt aktiva har gällande våld i HBTQ-relationer där man kom fram till att kunskapen var bristfällig dels hos de traditionella kvinnojourerna, dels hos de organisationer som riktar sig till HBTQ-personer. De sistnämnda var i stället stödinsatser som framför allt riktade sig till personer som befann sig i en process att komma ut eller som utsatts för hatbrott. En av de brister de ser i sin studie är att stödpersonerna ofta saknar ”homokompetens” vilket de menar innebär mer än att bara anamma ett könsneutralt språkbruk när man talar om partnervåld. Homokompetens innebär även att ha förståelse för HBTQ-personers specifika erfarenheter och livssituationer och den strukturella diskriminering som HBTQ-personer upplever. Ett hinder för att man som HBTQ-person ska ta steget till att söka hjälp kan även vara att behöva komma ut för sin behandlare, något som försvåras ytterligare om behandlarna inte har dessa kompetenser. En annan faktor som gör att HBTQ-personer som är utsatta för våld inte söker hjälp och stöd genom verksamheter med denna kompetens är att stödgrupperna är för små och gör att den utsatte inte kan vara anonym i en förhållandevis liten befolkningsgrupp där många rör sig i samma sociala kretsar (Holmberg och Stjernqvist, 2007, S.58).

Holmberg och Stjernqvist skriver delvis om de skillnader som försvårar för HBTQ-personer att söka hjälp och stöd när de utsätts för våld i sina relationer som jag har beskrivit ovan, men de betonar även att det finns många likheter med våld i heterorelationer som man inte ska bortse ifrån. De mekanismer som skapar maktdynamiker inom relationer och möjliggör att våld utförs samt att den utsatte drar sig för att söka stöd är lika i alla fall av våld som utförs av en partner, oavsett hur könsmaktdynamikerna ser ut i övrigt. Vanligt för personer i samkönade relationer såväl som för heterosexuella kvinnor är att våldet man utsätts för underdrivs och offren generellt tenderar att lägga vikten på den egna delaktigheten i att försätta sig i situationen man hamnat i för att undvika att bli sedd som ett offer (2007, S.61). Det kan

alltså bli ett problem med "andrefiering" om man helt bortser från att HBTQ-personer utsätts för samma typ av våld i parrelation som heterosexuella par kan utsättas för.

I Nicole Ovesens avhandling i genusvetenskap vid Uppsala universitet (2021) undersöktes hjälpsökande vid våldsutsatthet i lesbiska och queera relationer. Vid intervjuer med lesbiska och queera personer som blivit utsatta för våld i en nära relation var en anledning till att personerna inte sökte hjälp att de hade problem med att se sig själva som offer för våld i nära relation då de inte kände igen sig i samhällets beskrivningar av våldet som oftast utgår från ett heterosexuellt perspektiv med fokus på fysiskt våld. Att bredda bilden av vad som utgör våld är därför av stor vikt för att personer ska förstå vad de är utsatta för och att det finns hjälp att få (Ovesen, 2021).

I en artikel från 2023 skriver Ovesen vidare på ämnet utifrån intervjuerna i avhandlingen nämnd ovan. I artikeln skriver Ovesen om betydelsen av skam när man utsätts och söker hjälp för våld i en nära relation, speciellt för personer som befinner sig i queera relationer och känslor av skam visade sig vara vanligt förekommande hos dem som intervjuades till den första studien. Skam är en mekanism som är vanligt förekommande bland offer för VNR och bidrar till att många inte vågar prata om det man utsätts för, skammen kan exempelvis handla om att man känner att man själv har manat fram våldet eller att man känner sig skamsen över att man låtit det hända och gjort sig själv till ett offer. I artikeln menar Oveson att det finns en adderad dimension av skam som är kopplad till personernas queera identitet och normbrytande relationsformer. En del i det är att det redan kan finnas underliggande känslor av skam på grund av en persons queera identitet om man inte har kommit ut eller att man har en försvårad relation till sina närstående på grund av sin läggning. En annan del kan vara att ens destruktiva relation går emot en viss "pride-diskurs". Detta illustreras i artikeln av en intervju med en kvinna som har barn tillsammans med sin tidigare partner, som beskriver hur hon ville visa att de som ett lesbiskt par ändå kunde vara bra föräldrar. När ens samkönade relation inte kan visas upp med den stolthet som kanske förväntas i ett "progressivt" samhälle så skapas känslor av skam just för att ens relation får en att känna så; "shame of feeling shame" som Ovesen skriver (S.9). Skammen kan således skapas ur den kollektiva önskan bland HBTQ-personer att bli accepterade i samhället i stort genom att kunna visa att de lever upp till samma ideal i sina relationer. För att förstå varför queera personer inte söker stöd när de utsätts för våld menar Ovesen att det därför är viktigt att skapa förståelse för den här önskan om att bli erkända som jämlikar i samhället. En artikel av Ummak et al, från 2022 syftar till att lyfta etniska och sexuella minoriteters upplevelser av att vara utsatt för VNR i Norge, mer specifikt hos personer som varit utsatta i lesbiska relationer. I artikeln beskriver författarna om maktobalansen som

kan förekomma inom parrelationer som inte är beroende av kön, att även i samkönade relationer finns olika faktorer som ger parterna makt över varandra, invandrarstatus eller etnicitet är en av dessa. Personerna som intervjuades vittnar om hur de dels upplevde rasism från sin partner, dels hur deras immigrantstatus kunde användas som utpressning då den utsattes uppehållstillstånd var beroende av att hon var gift med sin flickvän. Författarna skriver alltså ur ett konstruktivistiskt perspektiv kring hur vi förstår våld i nära relationer och motsätter sig en heteronormativ bild av vilka som kan utsättas. En aspekt som tas upp är således ett intersektionellt perspektiv och författarna betonar vikten av att forska kring våld i nära relationer utifrån sexualitet och etnicitet för att förstå hur det ofta råder en vithetsnorm inom HBTQ gemenskapen. Så även om det finns ett rum för att som HBTQ-person få stöd så uppstår en tröskel om man tillhör en etnisk minoritet. Samtidigt beskrivs i texten hur det råder en starkare heteronorm bland olika invandrargrupper än i det norska samhället i stort, vilket gör att personer med denna bakgrund inte känner samma trygghet att vara öppen med sin sexualitet och kan av denna anledning ha svårt att söka hjälp när de utsätts för våld. Vidare skriver författarna om hur minoritetsstress, dvs psykisk ohälsa som kommer från samhällets marginalisering av minoritetsgrupper, också bidrar till ökat våld i nära relationer då tidigare utsatthet för våld också gör att man själv utövar våld mot andra (Ummak et al, 2022).

Gårdfeldt (2003) skriver för NCK om det motsägelsefulla i att skydda kvinnor för männens våld samtidigt som misshandel i homosexuella parrelationer osynliggörs. Den här problematiken måste uppmärksammas mer och kunskapshöjande insatser måste göras inom polis, socialtjänst, sjukvårdare och jourer. Gårdfeldt lyfter även han upp problemet med att jourernas verksamhet upplevs vara anpassade för heterosexuella och att detta gör att det är svårt att identifiera den våldsproblematik som man befinner sig i om man inte passar in i den ramen. Genom sin kvalitativa studie som består av intervjuer från personer som är eller har varit våldsutsatta i samkönade relationer visar Gårdfeldt på hur det är samma mekanismer som ligger till grund för våldet som man utsätts för. Samtidigt redogörs för de situationer som skiljer de utsattas situation från kvinnors som blivit utsatta i en heterosexuell relation. Gårdfeldt menar att heterosexuella relationer värderas högre av omgivningen än homosexuella parrelationer som i stället betraktas som undantag, och detta påverkar huruvida utsatta homo- och bisexuella personer kan få det stöd som de behöver.

Heteronormerna i samhället bidrar, enligt Gårdfeldt, till att våld som sker i samkönade relationer ofta trivialiseras då två män anses vara jämnstarka och därmed tas inte våldet som de utsätter varandra för på lika stort allvar, ett fenomen som i artikeln kallas för ”boxningsringsmyten”. Samtidigt finns det en bild av att kvinnor inte kan bruka våld som är så

grovt som mäns våld och att kvinnor i lesbiska relationer därför inte kan skada varandra. Att män generellt inte ses som potentiella offer för våld i nära relationer har gjort att det finns få jourverksamheter som de kan söka sig till för att få stöd i förhållande till det stora antalet kvinnojourer som finns i landet. Gårdfeldt skriver också att även om lesbiska och queera kvinnor i teorin har möjlighet att söka sig till kvinnojourerna så är det många som inte gör det för att det finns en uppfattning om att de är riktade till kvinnor som är utsatta för våld av manliga förövare. En ytterligare anledning till att man inte söker stöd om man lever i en icke-heterosexuell relation är rädslan för att man ska bemötas av homofobi vilket gör att det kan kännas enklare att inte söka stöd alls. Då den här gruppen redan är marginaliserad kan det även finnas en viss plikt känsla att inte ge personer som lever i samkönade relationer ett rykte som kan bidra till ökade fördomar, att det finns problem även i homorelationer kan därför vara något som man drar sig för att ta upp med utomstående.

Alternativ till kvinnojourerna

Kvinnjourerna står för majoriteten av de ideella stödverksamheterna som finns i Sverige för personer som är utsatta för våld i nära relationer. Enligt NCK finns det idag över 200 tjej- och kvinnojourer i Sverige och drygt 280 skyddade boenden (Nationellt centrum för kvinnofrid), i Socialstyrelsen kartläggning framkommer det att 38% av de skyddade boenden som finns i Sverige tar emot män medan samtliga tar emot kvinnor (Socialstyrelsen, 2020). De största organisationerna som man kan vända sig till som icke-kvinna och/eller HBTQ-person som alternativ till kvinnojourerna är Stödlinjen för transpersoner och Stödlinjen för män som enbart har samtalsstöd via telefon, brottsofferjouren, och RFSL. Brottsofferjouren hjälper till med rådgivning vid myndighetskontakter och samtalsstöd men arbetar med brottsoffer i bredare bemärkelse, de erbjuder inte heller någon form av skyddat boende. RFSL:s stödmottagning vänder sig till HBTQ-personer som har blivit utsatta för trakasserier, hot och våld och driver ett skyddat boende i Stockholm (Jämställdhetsmyndigheten, ”Stöd till dig som är våldsutsatt, anhörig eller våldsutövare”, 2023).

Den ideella föreningen mansjouren som har mötesplats i Stockholm och Malmö erbjuder samtalsstöd via telefon i hela landet samt samtalsgrupper. Jouren gör dock inget uttalat arbete för utsatthet i nära relationer utan fokuserar mer på psykisk ohälsa, samhällsnormer och andra frågor som berör mäns vardag. (Mansjouren, hämtad 2023). Utöver dessa kan det finnas stödjourer av olika slag som är riktade till HBTQ-personer och/eller män och då det inte finns någon riksorganisation eller liknande för dessa är det svårt att avgöra hur många dessa är.

Utifrån de större organisationerna som har listats ovan dras dock slutsatsen att det finns ett glapp i vilket stöd man kan få som våldsutsatt inom den ideella sektorn för icke-kvinnor som utsätts för våld, både i utbredning av organisationer, men också vilken form av stöd som finns tillgängligt. Det här utgör därför en anledning till varför kvinnojourernas inkludering blir intressant att undersöka då de utgör ett markant större nätverk med mer resurser och en mer utvidgad stödverksamhet utöver samtal via telefonlinjer.

Syfte och forskningsfrågor

Utifrån den här bakgrunden undersöks vilken roll, som kvinnojourerna har i att arbeta med att ge stöd till personer som är utsatta för våld i sin nära relation som faller utanför ramen för mäns våld mot kvinnor. Den här uppsatsen ämnar fokusera på HBTQ-personer som är utsatta för våld i nära relation men det kan även omfatta män som utsätts för våld i sin heterosexuella relation. Det blir på så sätt en fråga om hur könstillhörighet hos både offer och förövare och dess normer påverkar vilken hjälp som erbjuds till våldsutsatta. Det är därmed utifrån de här förhållandena som uppsatsens forskningsproblem kan sammanfattas till följande frågeställningar:

- Hur motiveras kvinnojourernas arbete med kvinnoseparatism och hur relateras det till en form av strategisk essentialism?
- Hur påverkar jourernas arbetssätt inkludering av HBTQ-personers utsatthet i kampen mot våld i nära relationer? Och
- Är det förenligt att arbeta med våld i nära relationer på ett inkluderande sätt och samtidigt arbeta mot mäns våld mot kvinnor?

2. Teori

Queerfeminism

Den här studien utgår från ett queerfeministiskt perspektiv, då detta är relevant för min studie. Det queerfeministiska perspektivet förstås i denna uppsats som ett motstånd eller en kritik till andra perspektiv som radikalfeminism, som jag i mitt material ser som framträdande i kvinnojourernas arbete för att bekämpa våld och bemöta våldsutsatta. Definitionen av radikalfeminism är här hämtad från Marinuccis bok *Feminism is Queer*, där den här förståelsen av feminism kategoriseras av synen på kvinnans underordning av mannen där kvinnor lever under ett ständigt patriarkalt förtryck, fokus ligger särskilt tungt på kvinnan och en kvinnoseparatistisk aktivism (s.71-75). Dessa motsättningar speglar den här uppsatsen där diskussionen förs kring hur kvinnojourer talar om mäns våld mot kvinnor och arbetar för jämställdhet genom en form av separatism och hur detta motsätter sig en queerfeministisk hållning. Genom en sådan tillämpning ämnar uppsatsen att skapa en förståelse för våld i HBTQ-relationer som trots att de ofta befinner sig utanför en patriarkal relationsdynamik utgör ett systematiskt problem då personer som lever utanför vissa samhällsnormer är särskilt utsatta för våld. Förutom bristen på specialiserade stödverksamheter så som kvinnojourerna, har HBTQ-personer svårare att söka stöd för det de utsätts för på grund av sin sexuella läggning som bidrar till större utanförskap i samhället. Om våldet i en HBTQ-relation har sin grund i personernas marginalisering (minoritetsstress) så utgör också dessa fall ett systematiskt våldsmönster.

Marinucci redogör för sin version av hur queerfeminism kan tolkas som en blandning av queerteori och feministisk teori. Författaren menar att det finns motsättningar och likheter mellan dessa epistemologier. En del är hur man ser på det privata och det offentliga där feministiska teoretiker lyfter idén om att det privata är en del av det politiska, vad kvinnor upplever i sina hem och sin vardag ska lyftas som politiska problem. Något som exempelvis blev aktuellt när våld i hemmet började beskrivas som ett jämställdhetsproblem på strukturell nivå. Inom queerteorin å andra sidan så har det i stället varit ett mål att avpolitisera det som man anses borde vara privata angelägenheter, exempelvis när det kommer till vem som har rätt att gifta sig med vem, och frågor som i övrigt rör sexuell läggning och kroppen (s.120). Författaren menar att det inom feministisk teori råder större fokus på socialt och biologiskt kön ("gender & sex") medan queerteoretikerna lägger större vikt vid sexualitet och kön ("sexuality & sex"), genom att föra samman dessa teorier har man därför möjlighet att bredda perspektiven

och därmed se feminismen genom en annan lins (s.139–140).

Vidare beskriver Marinucci en motsägelse i 'queerfeminism' som koncept på grund av deras fundamentala skillnader i att dels lyfta problematiken inom en könshegemoni, dels att argumentera för att kön är utan relevans. Argumentet som förs för att ändå skriva om feministisk teori ur ett queerperspektiv görs ur ett poststrukturalistiskt perspektiv då Marinucci menar att det är ifrågasättandet av betydelsen av ordet feminism som kan leda till att vi kan skapa nya meningar och världsbilder. Här hänvisar Marinucci till Spivaks resonemang om strategisk essentialism. Detta begrepp kritiserar essentialisering, men ser ett strategiskt syfte i att spela med och mot dominerande kategorier i samhället. För marginaliserade grupper till exempel kan det vara ett användbart redskap att organisera sig utifrån en strategisk essentialistisk idé, då detta i slutändan eventuellt kan medföra att de samma kategoriseringar görs obetydliga. Att feminismens fokus ligger på jämställdhet mellan kvinnor och män är ett värdefullt perspektiv även ur ett queerperspektiv. Världen är uppdelad i kategorierna kvinnor och män, och det är under de här förutsättningarna som ojämlikheten och synen på genus, kön och sexualitet har formats. Feminismen behövs därför tills att detta inte är fallet och könskategorierna i realiteten har blivit irrelevanta (s.143-144).

Hur queerteori och feminism samspelar kopplas i den här uppsatsen till det, som mitt material visar är en kvinnoseparatism inom kvinnojourer. Det är viktigt att understryka att kvinnor utsätts för oproportionerligt mycket våld från män och att detta kan kopplas till patriarkala strukturer som gör att män utövar mer kontroll över kvinnor och ges möjlighet till detta. Det starka fokus på kvinnor i det förebyggande våldsarbetet gör, enligt den tidigare forskningen, att HBTQ-personer ofta upplever att de inte tas på allvar eller får ordentlig hjälp när de har utsatts för våld i nära relationer. Detta våld kan även tolkas som ett strukturellt problem, vilket gör att queera perspektiv tillsammans med ett feministiskt perspektiv är centrala för uppsatsens teoretiska bakgrund. Genom att applicera ett queerfeministiskt ramverk kan en diskussion lyftas om hur våld i nära relationer kan förstås utifrån olika politiska och aktivistiska diskurser och på vilka sätt våld i nära relationer som koncept kan nyanseras och dess komplexitet i relation till mångfald kan förstås.

Strategisk essentialism

Strategisk essentialism är ett teoretiskt begrepp som myntades av Gayatri Spivak på 80-talet som ett sätt att lyfta subalternas röster i ett motstånd mot västerländska narrativ om den koloniala världen. I essän "can the subaltern speak?" (Spivak, 1988.) problematiseras det västerländska narrativet då det utgörs av privilegierade röster som talar för de förtryckta gruppernas åsikter och därmed osynliggör deras egen agens, ett narrativ som bygger på att "vita män räddar bruna kvinnor från bruna män" (s.296) Genom strategisk essentialism menar Spivak att marginaliserade grupper enade kan göra sina röster hörda som ett svar på de västerländska narrativen, något som kräver att man lyfter fram en enhetlighet hos en heterogen grupp för att bygga ett nytt narrativ. Som jag diskuterade ovan i samband med Marinucci innebär strategisk essentialism att ta tillvara på en av samhället skapad essens hos en samhällsgrupp. Detta i syfte att gemensamt kunna arbeta mot ett större mål där gruppen erkänns av samhället som mer komplex än hur den har kategoriserats och därmed simplificerats. Detta är ett begrepp som efter Spivaks myntande har använts inom bland annat feministisk och queerteori för att lyfta hur förtryckta grupper kan arbeta tillsammans för att bilda ett motstånd, med målet att skapa jämlikare förutsättningar där dessa kategoriseringar inte längre blir nödvändiga.

Den här uppsatsens frågeställningar blir ett sätt att reflektera kring hur strategisk essentialism fungerar i praktiken genom att applicera konceptet på kvinnojourernas verksamheter. Kvinnojourerna är organiserade mot mäns våld mot kvinnor, det är en feministisk organisering med just kvinnor i fokus, och många jourer (majoriteten av de som har intervjuats i den här studien) tar enbart emot kvinnor i sina verksamheter och har enbart kvinnliga anställda. Det här sättet att arbeta på tolkas här som en form av strategisk essentialism där det är just kvinnors organisering i fokus. I den här uppsatsen vill jag diskutera och problematisera hur strategisk essentialism tar sig i uttryck i verksamheterna och vilka styrkor det ger till att arbeta mot mäns våld men också hur det påverkar våldsutsatta som inte delar det narrativet som jourerna bygger upp.

Heterosexuella matrisen

Judith Butler skriver i *Genustrubbel* (2016) om det paradoxala i kategorien kvinna som det feministiska subjektet och menar på att kvinnan som homogeniserat subjekt är skapat ur de maktstrukturer som feminismen jobbar mot, där kvinnan är ett legitimt subjekt inom ramen för

en heterosexuell matris. Den här synen på kvinnan går emot nyare feministiska diskurser där kvinnan inte längre ses som en stabil kategori och att det därför finns en mening med att ifrågasätta det uteslutande identitetsskapandet som görs när *kvinnan* blir feminismens subjekt. Butler menar att det patriarkala förtrycket och kvinnors upplevelser i patriarkala system inte tar sig i uttryck på ett enhetligt sätt utan att olika kulturella kontexter har en stor roll som glöms bort om det feministiska subjektet reduceras till den stora kategorin *kvinnor* (Butler, 2016, S.14-16).

Den heterosexuella matrisen, menar Butler, är ett begrepp som förklarar hur normer kring kön, genus och sexualitet samspekar och kritiserar utifrån Butlers dekonstruerande av genus. Utifrån den heterosexuella matrisen skapas en förståelse av att kvinnor attraheras av män och vidare är biologiska kvinnor som antar en kvinnlig könsidentitet och vice versa för män och där den här synen på kön ses som det naturliga mänskliga tillståndet (2016, S.19). Butler försöker här att dekonstruera hur vi ser på kön och sexualitet då man genom den här teorin kan förstå dessa kategorier som något som är föränderligt då de är sprungna ur samhällets sociala normer. Genom den heterosexuella matrisen formas och socialiseras människor inom dessa ramar på olika plan i samhället. Att anpassa sig till heterosexualiteten genom performativa handlingar blir ett sätt att maskera sina verkliga begär och könsidentiteter. Genom att hålla fast i de här kategorierna om könsidentitet så håller man även fast i de patriarkala strukturer som har skapat dem (2016, 111-116).

I den här uppsatsen används den heterosexuella matrisen för att förklara hur hetero-och könsnormer reproduceras genom skapandet av det kvinnliga subjektet i kvinnojourernas verksamheter samt vilken förståelse för våld i nära relationer det bidrar till. En parallell till Butlers teori om den heterosexuella matrisen dras i den här uppsatsen till den tidigare forskningen av Ovesen (2021) samt Gårdfeldt (2003) om i vilken mån HBTQ-personer söker stöd hos kvinnojourerna utefter att det finns en uppfattning om att våld i nära relationer är en fråga som berör heterosexuella kvinnor.

Intersektionalitet

Ovannämnda teorier länkas också samman med ett intersektionellt teoretiskt perspektiv. Intersektionalitet är ett begrepp som först myntades av Kimberlé Crenshaw (1989) som en kritik till den feministiska kampen som dominerades av vita kvinnors perspektiv för att lyfta hur kvinnor utgör en heterogen grupp som upplever många sorters förtryck. Som afroamerikansk

kvinnor menade Crenshaw att hon upplevde förtryck både som svart och som kvinna, på ett sätt som gjorde hennes upplevelse till unik jämfört med den av rasism mot svarta män eller sexism mot vita kvinnor. Intersektionalitet syftar alltså på upplevelsen att vara förtryckt på flera grunder än en i egenskap av att vara exempelvis svart kvinna i USA. Det här begreppet har sedan dess spridit sig och används numera inom flera olika fält som ett sätt att skapa mer komplexa analyser av marginaliserade grupper för att för att skapa en förståelse av hur olika former av förtryck samspekar med varandra.

Nicole Shephard (2016) skriver till exempel om hur intersektionalitet kan användas i ett queerperspektiv vid migrationsstudier. I artikeln beskriver hon att ett queerperspektiv kan göra mer med intersektionalitetsbegreppet än att bara belysa queerhet som ännu en grund för marginalisering. I stället menar hon att det queera perspektivet som hon vill lyfta fram går bortom kategorier om kön och sexualitet eller där en genusanalys syftar på skillnader mellan män och kvinnor. Heteronormer är något som påverkar alla inte bara de som tillhör minoriteterna och de heteronormativa föreställningar vi har avgör vilka frågor man över huvud taget ställer inom forskningen. Ett queert perspektiv på intersektionalitet innebär alltså att skapa en mer komplex bild och en rörig förståelse av marginalisering som går utanför sociala kategorier om genus och samtidigt rannsaka oss själva inom genusforskningen. Shephard lyfter att ett queert intersektionellt perspektiv bidrar till en förändrad kunskapsproduktion, ett påstående som i den här uppsatsen blir relevant för att ställa frågan vilken problembild som lyfts av kvinnojourerna om våld i nära relationer, och hur denna bild har potential att förändras utifrån ett intersektionellt perspektiv. Ett intersektionellt perspektiv tillämpas också för att skapa en bredare förståelse av vilken plats queera perspektiv har inom det feministiska fältet som kvinnojourerna arbetar inom.

3. Metod och material

Kvalitativ intervjustudie

Den här studien har samlat empiri genom kvalitativa intervjuer med fyra personer med varierande yrkesroller från olika kvinnojourer för att få fram vad de som representerar för respektive jour har för tankar kring de problemformuleringar som den här uppsatsen berör. Intervjuerna är semi-strukturerade i syftet att främja mer av ett samtal med personerna som har intervjuats för att få fram ett större djup i intervjuerna. Mason citerar (2018) Burgess från 1984 när hon beskriver det här sättet att intervjua som ”konversationer med ett syfte” (min översättning), målet blir alltså att ha en organiskt framväxande konversation utifrån några satta teman i stället för vad som annars liknar en enkätstudie (Mason, 2018, S.110). Intervjuerna gjordes med ett antal frågor (se intervjuguiden i bilagorna) för att inledningsvis ge en bild av hur respektive organisation är organiserad, för att sen gå in djupare på teman som rör HBTQ-inkludering i deras verksamheter, men väl på plats fanns det också utrymme för att vika ifrån intervjuguiden för andra relevanta sidospår som dök upp under intervjuernas gång. För att inte ta för mycket av intervjupersonernas tid, då de ställer upp på att göra detta under deras arbetstid, och för att göra transkriberingen hanterbar begränsades intervjutiden till 30-60 minuter. Med den tiden vi hade var det nödvändigt att också vara effektiv i hur samtalet leddes, jag försökte därför att se till att det som samtalet handlade om också var relevant för frågeställningarna genom att ha vissa frågor redo som agerade vägledande för intervjun.

Efter utförandet av den första intervjun reviderades intervjuguiden något, den första intervjun tog inte så lång tid som jag hade planerat för och trots att jag fick svar på de frågor som jag ville få svar på insåg jag att det fanns utrymme att gå in djupare i vissa av ämnena. På grund av intervjustudiens kvalitativa natur var detta möjligt då alla intervjuer inte behövde vara identiska, i stället utgör detta en styrka då jag hade möjligheten att ställa mer informerade frågor allt eftersom jag fick ny information av informanterna.

Kvalitativa intervjuer valde jag som min primära metod för att samla empiri eftersom den är relevant för att förstå mina forskningsfrågor. Jag hade i mitt tidigare arbete med våld i nära relationer på kommunal nivå märkt av en spänning som finns, där det dels finns en tanke om inkludering för HBTQ-personer, men där man också håller fast i ett jämställdhetsperspektiv. Detta är något som skapar en motsägelse och har gjort att jag har

upplevt att det saknas en klarhet i hur man faktiskt arbetar med frågorna. Kvinnojourerna är därför en mycket relevant källa för att djupare förstå denna motsägelse. Användandet av intervjuer är också en reflektion av uppsatsens epistemologiska ingång där kunskap förstås som situerad, att jag vänder mig till kvinnojourerna för att besvara arbetets frågeställningar har betydelse för att få fram en empiri som också är baserad på den situerade kunskap som jourerna har som historiskt drivande i frågan om våld i nära relationer och kvinnofrid. Genom att generera en situerad kunskap från personer som arbetar inom organisationerna så arbetar jag tillsammans med mina respondenter till att besvara mina frågeställningar, med det blir också en möjlighet för dem att själva formulera problembilden.

DeVault och Gross skriver (2012) om hur intervjuer i feministisk forskning kan utgöra ett sätt att utforska språk och diskurser där gräsrotsrörelser och marginaliserade grupper ställs i relation till övriga samhällsstrukturer. Inom feministisk forskning som sker inom samhällets institutioner, universiteten, utgör gräsrotsrörelser viktiga perspektiv (2012). För att få fram empirin som kan bidra till att svara mina forskningsfrågor har jag bjudit in respondenterna inte bara till att svara på hur de arbetar eller inte arbetar med samkönade relationer, men också vilka motiv och prioriteringar de har för sitt arbete. På det här sättet är förhoppningen att tillsammans med intervjupersonerna utmana den dominerande diskursen om våld i nära relationer som en kvinnofråga. Vad jag ville uppnå med mina intervjuer är att förstå vem som har ansvaret eller handlingskraften att finnas till som stöttande verksamhet för personer som inte faller innanför det heterosexuella ramverket. Om det inte är en fråga för kvinnojourerna, vart kan dessa personer i så fall vända sig. Om jourerna tar på sig detta ansvar, vilka förändringar måste ske för att göra organisationerna mer tillgängliga? Behövs det ske en attitydförändring hos jourerna, hos myndigheterna, eller behövs det snarare ökad kompetens? Helt enkelt vad är det som saknas för att HBTQ-personer ska kunna få det stöd de behöver om de utsätts för våld i sina relationer?

Maddison och Shaw skriver (2012) om att studera sociala rörelser ("social movement research") och om hur just semistrukturerade intervjustudier är till en fördel för att fånga upp respondenternas tankar och reflektioner utan att genom distinkta frågor skapa ett givet svar. På det här sättet menar de också att intervjuaren och respondenten tillsammans skapar mening av samtalet som förs och det ger större utrymme för intervjupersonerna att vara delaktiga i studien. Genom att ha intentionen att låta intervjupersonerna någorlunda fritt föra samtalet så skapar det en relation mellan dem och mig som intervjuare som jag hoppas ska vara mer givande då det sätter ett värde på vad de själva tänker om studiens problemformuleringar. På så sätt kan jag lyfta att det är de som sitter på kunskapen och erfarenheterna i det här ämnet.

DeVault och Gross skriver (2012) om relationen mellan intervjuaren och informanten som en relation mellan berättare och lyssnare och de maktrelationer som skapas i den här relationen. Här lyfts frågor om vad det gör med en intervju när man har hittat en gemensam nämnare, till exempel kvinnor som intervjuar kvinnor, där det gemensamma kan skapa en ny förståelse, men också att intervjuaren sitter på en högre position jämfört med den som blir intervjuad. Det här är ett perspektiv som i första hand appliceras på intervjuer med privatpersoner och i den här studien är det snarare intervjupersonerna som sitter på många års erfarenhet och kunskap om ämnet jag studerar. Detta kan skapa en annan sorts relation jämfört med en studie av privatpersoners livserfarenheter. Vad som å andra sidan sammanför mig med informanterna är att vi är personer som har en feministisk värdegrund för våra respektive sysselsättningar vilket gör att det finns något slags samförstånd i frågan om jämställdhet och VNR. Skillnaderna som dock finns eller kan finnas är att jag kommer från en genusvetenskaplig, akademisk bakgrund medan de anställda på jourerna arbetar inom ett ideellt och ibland aktivistiskt fält och har en annan akademisk bakgrund än den jag har, framför allt som socionomer. Den spänning som uppstår kan därför mer ha att göra med våra olika syner och ingångar på feministisk teori kontra feminism inom ett aktivistiskt fält.

Intervjupersonerna

Deltagarna till studien har hittats genom att jag har kontaktat olika kvinnojourer i södra Sverige, en avgränsning som gjorts för att jag enklare skulle kunna träffa personerna i verkligheten för att genomföra intervjuerna med hänsyn till arbetets tidsram. Resultatet blev att fyra personer från olika kvinnojourer har intervjuats, tre som är verksamma i större städer, varav två kom från samma stad, och en som är verksam i en mindre stad. Städernas storlek samt storleken på jourerna kan potentiellt påverka hur mycket erfarenhet respektive jour har att arbeta med HBTQ-personer då de mindre jourerna som totalt har färre antal stödsökande kan också antas ha färre antal HBTQ-personer som söker stöd.

En avgränsning som gjordes var att intervju jourer som vänder sig vuxna personer och som har våld i nära relationer som sitt huvudfokus snarare än andra typer av stödjourer som arbetar bredare med olika former av utsatthet. När jourerna valdes ut försökte jag hitta organisationer som både hade en uttryckt kvinnoseparatistisk profil och som på olika sätt uttryckte att de tog emot personer av olika kön och/eller även riktade sig till HBTQ-personer, detta för att kunna fånga de spänningar kring kvinnoseparatism och HBTQ-

inkludering som är den här uppsatsens intresseområde. Urvalet blev slutligen att jag intervjuade tre kvinnoseparatistiska jourer och en som tar emot personer oavsett kön. En annan avgränsning i materialet är att de jourerna som har deltagit i studien alla tillhör ett av de två stora riksförbunden, Unizon. Detta var inte en medveten avgränsning när intervjupersonerna letades upp men var något som visade sig ha en stor betydelse för studien. De olika riksförbunden har olika inställning till att arbeta med kvinnoseparatism där Unizon inte har en lika strikt hållning till frågan, resultatet kommer därför att diskuteras med hänsyn till detta. Jag har också valt bort tjej- och transjourer som är riktade till ungdomar och vanligtvis har ett bredare fokus än enbart våld i nära relationer.

Metodologi och databehandling

Intervjuerna spelades med intervjupersonernas skriftliga och muntliga samtycke in på min mobiltelefon och fördes direkt efter intervjun över till en extern hårddisk och raderades därefter från telefonen. Efter transkriberingen av intervjuerna raderades ljudfilerna från alla enheter och namnen på personerna och kvinnojourerna togs bort.

För att utföra analysen generas datan från de transkriberade intervjuerna. För att organisera datan utgår jag från kapitlet ”making sense of qualitative data” i Masons bok om kvalitativa metoder (2018). Med data menas olika aspekter av intervjuerna som kan utgöra svar på mina frågeställningar, så som reflektioner av problemen som berör kvinnoseparatism, HBTQ-personers utsatthet samt ansvarstagande, beskrivningar av kvinnojourernas struktur och arbetssätt, samt motiveringar till varför dessa ser ut som de gör. För att analysera materialet görs vad Mason kallar för en ”tolkande läsning” av materialet, vilket innebär att datan inte bara tolkas ordagrant men att jag genom intervjupersonernas svar är intresserad av hur de själva förstår och resonerar kring uppsatsens frågeställningar, vilka normer som verkar finnas och vilka tystnader uppstår i samtalen (191, 2018).

Själva kodningen görs genom att varje enskild intervju först kategoriseras efter olika teman som dyker upp i intervjuerna, antingen baserat på hur de olika respondenterna har svarat på samma frågor, eller baserat på teman som dyker upp i intervjupersonernas berättelser. Ett tvärsnitt kommer sedan att dras mellan de olika kodade materialen för att se vart samma koder dyker upp flera gånger och således vad det finns för gemensamma nämnare men även skillnader i hur olika teman resoneras kring. Mason menar att det här sättet att koda genom att göra tvärsnitt av datan är behjälpligt för att i materialet kunna hitta just mönster,

skillnader och nya teman som man annars kan missa genom att analysera de olika intervjuerna separat (195-6).

4. Analys

Kvinnojourernas identitet

I den här kategorin lyfter kvinnojourerna hur de har uppkommit, vilka mål de strävar efter och hur organisationerna är uppbyggda. Här lyfts kvinnojourernas starka riktning till kvinnoseparatism och deras arbete mot mäns våld mot kvinnor fram som kärnan i kvinnojourernas identitet inom den ideella sektorn.

Ett större fokus av intervjuerna fokuserade på den kvinnoseparatistiska aspekten av jourernas verksamhet, mot vilken bakgrund är eller är inte jourerna separatistiska och hur motiveras detta? Här lyfter jourerna som är separatistiska upp deras historiska bakgrund och jourernas organisering, att när jourerna har skapats så har det varit med de våldsutsatta kvinnorna i åtanke och att detta därmed är formulerat i jourernas stadgar. Stadgarna sätter ramarna för jourernas styrning och organisation och för att förändra dem krävs det att jourens medlemmar röstar igenom det, ett beslut som kan vara svårt att igenom. Vissa av intervjupersonerna menar här att det finns en stark kvinnojourstradition som man gärna vill hålla kvar i, där stora delar av organisationen styrs av personer som brinner för kvinnofridsfrågan är det ett stort steg att förändra sådana grundläggande principer som kvinnoseparatismen historiskt har varit för jourverksamheterna. Den ideella aspekten är också en del i jourernas verksamhet som lyfts fram som en styrka då civilsamhällets engagemang i form av volontärer och bidrag som sätter dem i en annan position jämfört med kommunernas egna verksamheter. Det ideella engagemanget hänvisas också till kvinnojourernas rötter och den grund som verksamheten vilar på.

”...en del av själen i verksamheten är det tydliga uppdraget, den tydliga målgruppen att ge stöd till kvinnor och barn. Och sättet som vi jobbar med och bemöter baserad på lång erfarenhet. Så ja, vad skulle hända med det? Skulle man behöva vara annorlunda? ...en så stor förändring skulle ju verkligen påverka verksamheten. Och med stor risk att det blir till det sämre då kanske.”

När det kommer till att öppna upp för en bredare inkludering av vilka som kan söka stöd hos jouren så är kvinnorna det centrala, att inkludera kvinnliga HBTQ-personer är det därför ingen av jourerna som har intervjuats som ser att det finns några hinder till, även om vissa påpekar att det är ett område som de behöver bli bättre på. Att inkludera män eller icke-binära ses däremot som en svårare fråga som en av respondenterna resonerade kring:

”...Och när det gäller att inte vara en kvinnojour utan att bli en stödjour, där kan jag tänka mig att det finns, att det kan finnas, det har inte tagits upp på den nivån att det har diskuterats om något beslut om det, det har mer varit att det har nämnts. Där kan jag tänka mig att det kan finnas folk som säger nej, därför att det ändrar hela vår profil eller vad man ska säga. Att vi är en kvinnojour som jobbar för kvinnors rättigheter. Men när det gäller den andra delen att liksom bli duktigare på att inkludera också kvinnor i samkönade relationer till exempel, där tror jag inte att det är någon som skulle motsätta sig, utan tvärt om...

... men jag tror också att det är en fråga om identitet, alltså så har vi en kvinnojour, vi jobbar med kvinnors rättigheter, vi jobbar med mäns våld mot kvinnor, det finns en liksom tradition och en liksom att det också handlar om identitet.”

Kärnan i kvinnojourernas verksamheter och den här identiteten som lyfts fram är alltså rörelsens syfte att kämpa för kvinnors rättigheter och skydd mot mäns våld, där jourernas har fyllt en roll i samhället där det historiskt har varit en lucka. Intervjupersonen menar att förutom att ge utsatta kvinnor skydd så har jourerna också varit med och fått fram lagar för att skydda våldsutsatta kvinnor och barn, däribland barnfridsbrottet som var ett initiativ från kvinnojoursrörelsen. Kvinnojourerna har under sina 40 år åstadkommit mycket i dessa fråga och det uttrycks en oro för vad som skulle hända om den här kärnan luckras upp. En av jourerna som intervjuades hade en annan inställning till kvinnoseparatism, jouten är öppna för alla personer som blivit utsatta för våld i en nära relation, inklusive män.

Den delen av jouten som fortfarande är enbart riktad till kvinnor är det kollektiva skyddade boendet, på grund av att där bor kvinnor vars trygghet prioriteras, men jouten har även skyddade boenden i form av enskilda lägenheter som vem som helst kan få bo i vid behov. Den här jouten uttrycker att deras skyddade boende drivs på uppdrag av socialtjänsten, en sammanslutning som finns i mer eller mindre grad även i de andra jourerna, men att det är det här uppdraget som delvis ger alla personer samma rätt till skydd från jouten. Den öppna stödverksamheten är dock oberoende från andra aktörer men joutens finansiering kommer från socialtjänstens placeringar på det skyddade boendet. Hur beslutet att öppna upp joutens verksamhet för fler än kvinnor fattades visste inte den intervjuade och frågan vidarebefordrades till hans chef, som berättade att frågan kom upp efter ett i media uppmärksammat fall 2010 var en ung man som var i behov av skyddat boende men inte hade någonstans att vända sig till.

En annan aspekt som visar sig vara viktig för jourernas verksamhet är deras koppling till riksförbunden, i det här fallet till Unizon som den här studien berör. Att tillhöra ett

av riksförbunden menar en av intervjupersonerna att det ligger styrka och pengar i, men att det också medför att man som jour måste förhålla sig till de ställningstaganden som görs av riksförbundet. Hon påpekar också att det för en tid sedan har skett ett större avhopp från riksförbunden av journaler riktade till transpersoner som inte kände att deras målgrupp blev ordentligt representerade. En annan intervjuperson lyfter att anledningen till att man arbetar med just kvinnors våldsutsatthet, det könade våldet, är för att det är vad riksförbundet Unizon står för. Frågan om våld i nära relationer kretsar alltså kring mäns våld mot kvinnor som ett samhällsproblem i första hand och att det är just de frågorna man som kvinnojour har valt att arbeta med.

Mäns strukturella våld mot kvinnor

I den här kategorin uppmärksammas det särskilda behovet som man upplever att kvinnor har av att det finns ställen där dem kan få stöd och skydd i förhållande till det strukturella våldet som män utsätter kvinnor för. Som underkategori tar jourerna upp det olika aspekterna av att arbeta just mot det strukturella våldet och mot våld i nära relationer i allmänhet, vad det finns för likheter och hur det skiljer sig. En annan underkategori handlar om stödsökande kvinnors känsla av trygghet som står i fokus för varför män inte tas in som stödsökare eller som personal.

Kvinnojourerna beskriver kvinnors särskilda utsatthet för mäns våld som deras huvudsakliga fråga och grunden som verksamheterna bygger på, detta faktum är också det främsta argumentet till att man fortfarande vänder sina verksamheter till just kvinnor. En jour förklarar att det allra största delen av regelbundet våld utövas av män gentemot kvinnor, att det är relationsvåldet som utövas av män mot kvinnor som är det vanligaste samt det grövsta. Utifrån detta menar man också att det därför finns ett större skyddsbehov för just kvinnorna och att det är det behovet som jourerna har sett har funnits. En av intervjupersonerna menar att de män som har ett stödbehov kan söka sig till socialtjänsten, men att socialtjänsten endast har tagit emot ett litet antal stödsökande som inte är kvinnor om året. Den här aspekten väcker frågan vad som egentligen är skillnaden när man arbetar mot mäns strukturella våld mot kvinnor jämfört med om man arbetar med våld i nära relationer, så som kommunerna jobbar och om det är förenligt att arbeta med båda sidorna samtidigt.

De personer som har deltagit i studien menar att det i grund och botten är samma mekanismer som ligger bakom relationsvåldet oavsett vem som är offret eller förövaren och att de alltid arbetar med de stödsökandes individuella behov och att det våldet de har utsatts för

skiljer sig från person till person. De mekanismer som en av intervjupersonerna menar är grunden till våldet handlar mer om makt än om kön på offer och förövare, och den makten kan komma från fysisk styrka men den kan även komma från mental styrka, att sitta på viss kunskap, eller att ena personen sitter på en högre maktposition genom sitt arbete. Ett problem som kan skapas hos jourerna är dock att man kan färgas av de erfarenheter man har. En jour som tar emot personer oavsett kön berättar hur de också kan vara färgade av att de har vissa erfarenheter utifrån att det främst är kvinnor som söker stöd men att om det dyker upp någon som inte följer den här ”mallen” som är utsatt så får man se vilka våldsmekanismer och maktspekter som är i spel i det individuella fallet.

Jourerna försöker så gott det går att hjälpa personerna som söker stöd efter deras individuella behov när det kommer till stödkontakter och former av skyddade boenden utifrån vilka erfarenheter personerna har. Men samtidigt menar en intervjuperson att samhället tenderar att hitta ”one size fits all” lösningar och missar individers behov och att detta leder till att många hamnar i kläm. Vissa av jourerna menar samtidigt på att de patriarkala strukturerna som vi har i samhället har en stor påverkan på den stora våldsbilden, och varför det framför allt är kvinnor som utsätts för våld och män som är våldsutövare i fallen som de möts av. När något går till att bli ett strukturellt problem som man ser att mäns våld mot kvinnor är så är det därför viktigt att jourerna lyfter detta i deras opinionsbildande och informationsspridande arbete där helhetsbilden är mer i fokus. En av intervjupersonerna lyfte också hur deras kommun genomför en kartläggning av våld i nära relationer och hur det vid inrättandet av rutiner för hur man ska möta frågan om relationsvåldet är viktigt att man fortfarande har med sig strukturerna bakom. Att ha med sig ett genusperspektiv och hur det strukturella problemet ser ut skapar en betydelse för hur man jobbar med frågan även om man som kommunerna också ska fånga in de små grupperna av utsatta som inte faller in i normbilden för utsatthet.

En annan av intervjupersonerna uttrycker att det är viktigt att hålla de båda perspektiven i huvudet samtidigt och prata om båda. När man talar om våldsutsatthet på individnivå så är det viktigt att inte köna våldet utan att de som får stöd hos juren är personer utsatta för våld i nära relation, oavsett vem som är förövaren, genom att skapa en bredd så förhindrar de att personer känner att de inte faller under kriterierna för att kunna vara våldsutsatt. Samtidigt är det just mäns våld mot kvinnor som är det de på juren oftast ser och därför blir också det perspektivet i fokus då det är en fråga som måste tas upp på det samhälleliga planet och därmed lyfta att problemet med våld är att det framför allt utförs av män mot kvinnor men även mot andra män.

Jag ställde frågan till en av intervjupersonerna om det finns någon form av

spänning mellan dessa två perspektiv då det ibland kan framstå som att de används synonymt och hur det ger ett intryck av att folk inte alltid vet om man pratar om VNR eller mäns våld mot kvinnor. Den intervjuade svarar att det kan vara en blandning av okunskap och olika diskurser i samhällsdebatten. Att man å ena sidan är rädd för att göra fel om man använder det ena eller andra begreppet, men att det finns en viss transfobisk eller HBTQ-ovänlig diskurs i debatten där det kan kännas som att man måste prata om kvinnor och män för att hålla uppe en feministisk identitet, och att det kan krävas att man inom jourernas verksamhet är trygg i vad man faktiskt står för. Den här spänning som den intervjuade ser tolkas som att det dels kommer från en rädsla och okunskap att man tror att kvinnokampen kommer att glömmas bort, men att det också kan handla om ett mer polariserat samhällsklimat där mer traditionella värden lyfts fram i motstånd till olika former av HBTQ-aktivism. Intervjupersonen menar alltså att det här är en debatt som finns i samhället i stort som jag tolkar att den bidrar till en ambivalens även inom jourrörelsen gällande hur man formulerar sig kring relationsvåld eller det könade våldet.

En betydande del i kvinnojourernas arbete mot mäns våld mot kvinnor är att skapa ett utrymme för kvinnor att vara i utan någon kontakt med män, det är också till stor del den aspekten som gör kvinnoseparatismen inom jourerna så central för deras verksamheter. För jourerna som tar emot personer i deras egna lokaler är det viktigt att de som kommer och söker stöd ska känna sig trygga i att de enbart kommer träffa andra kvinnor vilket har att göra med majoriteten av kvinnornas erfarenheter av våldsutsatthet från en man. För att säkerställa detta är vissa av jourerna helt kvinnoseparatistiska, ett par av dem har manliga anställda eller manliga volontärer men som inte arbetar i de lokalerna där kvinnorna tas emot, den juren som även jobbar med stöd till män träffar möter upp de stödsökande på andra platser än deras egna lokaler. Det här är alltså lite olika ingångar till att skapa trygghet hos de som söker stöd, juren som tar emot män på sitt skyddade boende gör det enbart i privata lägenheter, det här är ett alternativ som tas upp av en annan intervjuperson men som då lyfter att det i stället blir en avsaknad av en gemenskap som de kvinnliga stödsökanden får. Den jour som tar emot män menar att det görs möjligt genom de enskilda lägenheterna, en struktur som inte hade funkat om de enbart hade haft ett skyddat boende, och att de på det här sättet ändå kan ge samma stöd till männen som söker sig dit som till kvinnorna.

Att ha tillgång till den här sortens kvinnoseparatistiska och trygga rummen är något som beskrivs som ett särskilt behov för just kvinnor som utsatts för mäns våld, som är det våldet som tenderar att vara grövre och oftast ta sig i uttryck i fysiskt våld medan kvinnor oftare utövar psykiskt eller materiellt våld. Flera av kvinnojourerna menar att många av kvinnorna som söker sig till jourerna har utvecklat en generaliserad rädsla för kring män som

inte bara handlar om deras förövare utan projiceras på män i allmänhet. De våldsoffer som har fått en sådan rädsla kan exempelvis ha varit utsatt av många olika förövare, haft erfarenhet av sexuellt våld eller sexuell exploatering. Den här rädslan för män gör att man som jour är väldigt försiktig med att på olika sätt ta in män i verksamheten då det kan göra det svårare för kvinnorna att våga öppna upp sig om vad de har varit med om. Ett par av intervjupersonerna reflekterade under intervjuerna kring hur den här känslan av trygghet kontra otrygghet utspelar sig hos personer som är utsatta i samkönade relationer eller för män som har utsatts av en kvinna men som söker sig till en kvinnojour:

” Det blir ju inte alls på samma sätt för någon som har haft en samkönad relation, och där har man nog inte ens undersökt hur känns det att bara vara med kvinnor. Sen tror jag inte att det skulle vara mycket tryggare att det bara var män så att det är mer komplext och det är ett lite utforskat område.”

Huruvida personer som utsatts för våld inom andra ramar än de om mäns våld mot kvinnor är i behov av liknande separatistiska rum för att kunna känna sig trygga är inget som det finns någon kunskap om. Snarare verkar det vara det mer strukturella våldets karaktär som bidrar till att kvinnor känner sig mer hotade av män och att det är där de kvinnoseparatistiska rummen får stor betydelse. Från en av jourerna lyfts dock en annan sida av trygghetsaspekten som något som är ett universellt behov oberoende på kön. Intervjupersonen lyfter i följande citat hur viktigt det är med tillgång till den ideella sektorns skyddade boenden som beskrivs som något mer djupgående än bara ett ställe att bo på och hur alla de stödinsatser som kvinnojournerna bistår med spelar stor roll för att en person ska kunna komma upp på fötter igen.

”...men det vi ser lite vikten av att få komma till ett skyddat boende när man är utsatt det är inte bara tak över huvudet men någon fångar en, har du barn, någon tar hand om dem så att du får andas lite, så att du får möjligheten att bara krackelera, eller få hjälp att förstå våldsmekanismerna, dem har mycket skam och skuld med sig, vad är det som att dem har stannat, att man försvarar, att man vacklar, att man tvekar liksom, det är tydligt. Alltså många går ju tillbaka tyvärr ett ex antal gånger innan dem faktiskt lämnar. Och det ansvaret tänker jag också är jätteviktigt att det finns oberoende på kön. Att det inte bara är, skyddet inte bara är tak över huvudet, att det inte bara är erbjudande om vandrarhem eller hotell eller en annan stad, tycker att det är så mycket mer för våldets mekanismer är så otroligt starka, du behöver ha det här liksom, den lilla bubblan, där du blir fångad, där du blir buren och får hjälp att sätta ord på saker och ting. Du kan få krackelera, du kan få vara ledsen en

hel dag och inte behöva oroa dig för att dina barn ska behöva se det. Det tänker jag är styrkan med dem skyddade boendena.”

HBQ-personer

I den här kategorin diskuterar respondenterna problembilden kring HBQ-personers utsatthet, hur de själva arbetar med målgruppen och vad det kan finnas för alternativ då det faller utanför kvinnojourernas område.

De kvinnojourer som jag har pratat med beskriver att det finns ett stort mörkertal i HBQ-personers våldsutsatthet i nära relationer samt att HBQ-personer utgör en särskilt sårbar grupp. Det här är en sårbarhet som en intervjuperson beskriver kommer från samhällets stigmatisering av gruppen som gör att många fortfarande upplever diskriminering och inte accepteras i sin sociala omgivning. Den här utsattheten kan användas som maktmedel av förövare men även utgöra ett hinder för att utsatta HBQ-personer inte tas emot på samma sätt när de söker hjälp. Att HBQ-personer utgör en mindre grupp i samhället är också något som kan bidra till att färre söker stöd eller väljer att lämna en relation på grund av att de ofta kan utgöra ett sammansvetsat ”community”, där ett uppbrott från ens partner kan påverka hela ens sociala umgänge. En av jourerna uttryckte att HBQ-personers utsatthet är ett område som juren ibland kan glömma bort och behöver utveckla mer. Trots de brister som finns så arbetar alla jourer med HBQ-inkludering, men detta sker främst inom de redan utsatta ramarna för kvinnojourerna, nämligen att de HBQ-personerna som de riktar sig till är de som identifierar sig som kvinnor. Främst talar man i intervjuerna om kvinnor i samkönade relationer och transkvinnor, en intervjuperson menar också att icke-binära i viss mån kan söka sig till juren:

” Men jag har haft en del kvinnor som har kommit som har varit i samkönade relationer, vi har också haft transpersoner som har kommit som har identifierat sig som kvinnor. När man inte identifierar sig som vare sig det ena eller det andra så säger vi hellre ja än nej. Så att vi försöker ha låga trösklar och vi försöker inkludera. Men i dagsläget så är det ändå liksom kvinnor som är vår målgrupp just i kvinnojoursdelen.”

Två av jourerna svarade att de inte har några särskilda rutiner för HBQ-personer i nuläget, främst för att alla som söker sig till juren bedöms efter vilka individuella behov och stödsatser de behöver och vilka risker personen kan vara utsatt för. Bedömer man då att en person utefter sin identitet som HBQ-person är i behov av något särskilt stöd så görs

anpassningar efter det individuella fallet.

I en av de intervjuerna lyftes frågan om inkludering av transkvinnor i jourernas verksamhet som något som det fanns en spänning till. Å ena sidan är alla jourerna tydliga med att alla som identifierar sig som kvinnor är välkomna att söka stöd hos jourerna, men trots detta menar en intervjuperson att det ändå finns hinder till på vilket sätt man kan stötta transkvinnor. Detta handlade dels om transkvinnans känsla av trygghet och integritet, framför allt på relation till de andra kvinnorna på det skyddade boendet, att det skulle vara mer av en utmaning att säkerställa den trygghetskänslan i fråga om hennes integritet och privatliv. En annan faktor som lyftes fram av en annan jour hade att göra med de andra kvinnornas känsla av trygghet i situationen av ett kollektivt skyddat boende där en transkvinnas närvaro skulle ha en påverkan på de andra kvinnornas känsla av trygghet. Intervjupersonen menar att man i en sådan situation hade behövt göra en enskild bedömning i relation till vilka andra som befinner sig på boendet för att de övriga inte skulle känna sig hotade.

Intervjuperson: "...och då var det en person, hon såg sig själv som en kvinna, jag kommer knappt ihåg hur det var men... hon hade varit en man och hade hon kunnat bo på vår kvinnojour, alltså hade hon kunnat få skyddat boende här? Och då pratade jag och chefen kring det och hur det såg ut just då, och vi kom fram till att, nu blev det aldrig aktuellt för hon tackade nej till ett skydd, så vi behövde liksom aldrig ta ett beslut, men att vi skulle liksom inte säga nej, men att vi hade fått göra individuella bedömningar vem som mer fanns i boendet just då."

Intervjuaren: "Vad hade ni tänkt skulle vara svårigheterna med att ta in den personen i så fall? "

Intervjuperson: " För att vi har ju, vårt skyddade boende är framför allt kollektivt, men vi har möjligheten att liksom ha vissa lägenheter också, alltså där den här personen skulle kunna bo själv, det hade varit en...Men tex att den här personen hade fått bo i en egen lägenhet eller att man gör bedömningen att där är kvinnor som inte skulle känna sig hotade av den här kvinnan då, så."

Här uppstår alltså ett resonemang kring en tvåkönsnorm där det inte räcker att identifiera sig som kvinna, har man vid födseln blivit tilldelad ett manligt juridiskt kön så är det något som har en påverkan på huruvida en person kan passa in i jourens verksamhet.

Jag frågade vidare om vilka åtgärder man kan ta till för att vara mer inkluderande för HBTQ-personer, utifrån den problembild att det finns ett stort mörkertal och att det upplevs

som svårare för HBTQ-personer att söka stöd hos både jourer och samhällets övriga hjälpinstanser. Att ha ”låga trösklar” för vilka man inkluderar är ett sätt, där att man ska identifiera sig som kvinna inte behöver vara satt i sten, en av kvinnojourerna påpekar att man som manligt identifierande person alltid kan vända sig till deras stödchatt och stödlinje på telefon. En annan menar att vet man inte vart man kan söka stöd som icke-kvinna kan man höra av sig till kvinnojouren och där kan man få hjälp vidare till andra instanser som är mer specialiserade på personens situation och målgrupp.

En jour beskrev också att om de hamnar i en situation där någon som är HBTQ-person söker sig till jouren och utöver sin våldsutsatthet också har problem som är mer relaterade till en queer identitet så finns det möjlighet för jouren att ta hjälp av andra stödinsatser som har mer specialiserad kunskap om det. Ett annat alternativ är att lotsa personer vidare till exempelvis trans- och tjejjouren om de tror att de har bättre kunskap och resurser att hjälpa vissa stödsökande. Vid frågan om det finns några tankar på att inkludera fler personer i verksamheten svarar jourerna som i dagsläget är kvinnoseparatistiska att de inte har några planer på att öppna upp för manliga stödsökande. En jour har dock på agendan att inkludera icke-binära och där uppstår frågan om hur man ska formulera sig för att kunna göra det på bästa sätt, och där är samarbete med exempelvis transjouren ett sätt att utveckla det arbetet.

Vilket språkbruk som används för att signalera vilka som är jourernas målgrupp är ofta central när intervjupersonerna talar om hur kvinnojourerna kan arbeta mer med inkludering av HBTQ-personer. Som i den tidigare nämnda frågan om att tala om mäns våld mot kvinnor kontra att prata om våld i nära relation så är språkbruket en stor del i vilken identitet jourerna ger sig själva. Att använda ett mer könsneutralt språk, alternativt mer varierande exempel när man talar om könen på offer och förövare kan hjälpa för att göra att fler personer kan känna igen sig i de frågor som jourerna arbetar med och blir mer benägna att söka stöd hos dem.

” Men det märker vi även i alla som hör av sig hit, det finns enormt mycket farhågor och fördomar och det är högt och lågt. Om vad som gäller, och vad man kan få hjälp och stöd och inte, och vem det är som söker sig hit och vem vi finns till för. Så att det är ett större uppdrag att vara tydliga med att vi finns till för alla som behöver oss. Vi har haft lite sådana kampanjer att ’våld har inget kön, det spelar ingen roll liksom vem du är eller vem som utsätter dig, vi finns här för dig.’ Och jag tror det är viktigt att vi fortsätter med det, så att det budskapet kommer ut och att det sprids...”

Vid intervjuerna ställdes även frågan om vad man har för målsättning för att utveckla verksamheten eller om man har någon alls. Det som kom upp hos den ena jouren var här att arbeta vidare för att man ska känna sig trygg att höra av sig till jouren trots att man är i en samkönad relation eller transkvinna. Att man ska vara trygg i att man kommer få ett bra bemötande och att jouren blir bättre på att signalera ut att dessa personer också kan söka den tryggheten hos dem. Att HBTQ-personer inte känner sig trygga samhällets stödinsatser är något som en annan av intervjupersonerna vittnar om, att det hos vissa kvinnor har funnits en oro eller rädsla, eller känslor av skam som har gjort att kvinnorna drar sig för att söka hjälp.

Ett exempel som ges är en kvinna som blev dåligt bemött i vården när hon berättade om sin utsatthet av sin kvinnliga partner då hennes utsatthet inte togs på lika stort allvar för att förövaren ”bara var en tjej”. Att ha en jourverksamhet som är anpassad för kvinnor som varit utsatta i samkönade relationer är något som inte görs utan svårigheter från jourernas håll heller. Bland HBTQ-personer, särskilt på mindre orter, är det vanligt att man rör sig i samma sociala kretsar där ”alla känner alla” vilket kan försvåra att säkerställa de stödsökandes anonymitet. På en kvinnojour är inte lesbiska kvinnor säkra från sin föröväre på samma sätt som heterosexuella kvinnor är då den kvinnliga partnern också kan söka sig till samma jour. Aktiviteter från jouren där kvinnor i samkönade relationer kan träffa varandra och dela erfarenheter är något som har efterfrågats hos den ena jouren, men då det rör sig om en mindre grupp i samhället är det något som blir svårt att genomföra dels för att grupperna skulle bli väldigt små, dels på grund av att risken är större att personerna som kommer dit känner varandra.

Utmaningar och ansvar

I den här kategorin diskuterar intervjupersonerna vem som har ansvarstagandet över att alla målgrupper har ett ställe att vända sig till för att söka stöd, vad de själva har för möjligheter och begränsningar att åta sig det här ansvaret och vilka andra aktörer som delar detta ansvar.

Som tidigare nämnts i bakgrunden finns det ett begränsat antal organisationer som riktar sig till våldsutsatta som inte identifierar sig som kvinnor, än mindre som är specialiserade på våld i nära relationer eller har fördjupad kunskap om HBTQ-personer. I intervjuerna så lyfte jag därför frågan om vart HBTQ-personer, och då inte bara de som identifierar sig som kvinnor, kan vända sig för att få stöd om de utsätts för våld i en nära relation och vems ansvar det är eller

bör vara att sådana hjälpinsatser finns. En av jourerna som deltog i intervjun ger samma stöd till alla oavsett kön med undantag för det kollektiva boendet, där icke-kvinnor har tillgång till enskilda lägenheter som alternativ. En annan jour har en anonym stödchatt som man kan vända sig till oavsett vem man är men är som de övriga två jourerna kvinnoseparatistisk. Jourerna ger några förslag på alternativa ställen där man som utsatt för VNR kan få stöd. Kommunernas egna verksamheter inom socialtjänsten är ett alternativ som ofta kommer upp då de arbetar brett med olika former av utsatthet och har särskilda enheter för våld i nära relationer eller familjevåld. Vissa hänvisar också till RFSL. Trans- och tjejjourerna som finns i flera av de städer som kvinnojourerna befann sig i kunde också vara ett alternativ som riktar sig till yngre personer, men som en intervjuperson menar att det går att lösa så att man får stöd av dem även om man är lite äldre.

Ett par av jourerna nämner också att det finns mansjourer som alternativ för de som identifierar sig som män men här har jag haft svårt att faktiskt hitta några som opererar på lokal nivå och är specifikt inriktade på våld i nära relationer. En annan intervjuperson lyfter att det finns stödgrupper för HBTQ-personer där man kan prata om problem eller utsatthet utifrån ens könsidentitet eller sexuella läggning eller trans- och tjejjouren som dock är begränsad då de enbart har en chattfunktion. En av intervjupersonerna svarar att det kan finnas en del mansjourer men vet inte själv hur vanligt det är att de erbjuder skyddade boenden och lyfter därför att det finns ett stort glapp vad gäller stödinsatser för utsatta personer som inte kan tas emot av kvinnojourerna och lyfter därmed vikten att de själva har skyddade boenden i form av separata lägenheter som möjliggör att det finns ställen att vända sig till. Vidare diskuterades under intervjuerna vilken roll kvinnojourer har eller kan ha i att utveckla vilka stödinsatser för samtliga HBTQ-personer. En av jourerna ser här möjligheter till samverkan mellan kvinnojouren och olika organisationer som är inriktade på HBTQ-frågor, där jourerna kan bidra med den kunskap kring VNR som de sitter på och själva få en bredare kunskap om bemötande och inkludering.

Vidare diskuteras i vilken kvinnojourerna faktiskt har möjlighet att bredda sin inkludering av HBTQ-personer i sina verksamheter och vilka utmaningar och begränsningar det finns som hindrar en sådan utveckling. Är dessa begränsningar beroende av yttre förutsättningar eller inre förutsättningar? Och handlar det om att inte ha möjlighet eller att faktiskt inte ha en vilja? För en av de mindre jourerna som intervjuades handlar det mycket om vilka resurser jourer faktiskt har att jobba med men att det har funnits diskussioner om att ha en större inkludering när jouren var större. Idag har jouren få anställda och begränsade resurser

vilket har gjort att de har valt att hålla sig till en målgrupp som de känner att de har kompetensen kring.

” Man ska också kunna bemöta... alla som identifierar sig som kvinnor är välkomna till oss absolut. Men går man ut specifikt till en särskild målgrupp så är det också viktigt att man kan bemöta den på ett bra sätt. Så har vi väl resonerat lite, och att vi har vissa... jamen kunskapsluckor och begränsningar där.”

För en annan jour blir frågan om hur man ska disponera tiden och resurserna man har också ett problem, hur många bollar kan man ha i luften samtidigt? Där menar intervjupersonen att det kan vara svårt att veta vart man gör mest nytta och att det då är bättre att ha färre områden och vara bra på dem än att försöka täcka allting. För samma jour handlar det också om verksamhetens struktur, att det finns ett beslut i stadgarna om vilken som är jourens målgrupp och inriktning, det är det här som jourens medlemmar har kommit överens att man jobbar för. Det handlar också om ekonomi, mycket av jourens budget består av sökta medel från olika aktörer där det finns vissa krav man ska uppfylla för att få de medlen, till exempel att man arbetar för att ge skydd till våldsutsatta kvinnor och barn.

En annan fråga som uppstår, som berör den tidigare diskussionen om känslan av trygghet i förhållande till personalen/volontärerna är hur arbetsfördelningen ska se ut och hur man ska göra med gemensamma lokaler. Kvinnojouren är en plats där kvinnor får stöd av andra kvinnor, hur blir det då om män söker sig till jouren, är de bekväma med kvinnliga stödkontakter eller skulle de vara mer bekväma att prata med andra män? Frågan om lokaler som i dagsläget utgör trygga utrymmen för kvinnorna blir också det en fråga om resurser och hur dessa behöver omfördelas.

En av intervjupersonerna talar inte om dessa faktorer som begränsande hinder utan mer som utmaningar då den jouren redan har utvecklat verksamheten till att inkludera personer av alla kön. Här har man i stället ingången att verksamheten utvecklas allt eftersom nya utmaningar uppstår genom att alltid vara reflexiva och se till så att det man gör blir så bra som möjligt, även när det kommer in personer som faller utanför vissa förutsatta ramar. Intervjupersonen lyfter här vikten av att de hela tiden rannsakar sig själva i organisationen och undvika att jobbet blir för rutinmässigt utan att det alltid finns en medvetenhet i det de gör.

” Om våldsmekanismen finns det enorm mycket kunskap och kompetens här så den biten är jag inte orolig för, men att det inte händer så ofta, att man behöver tänka på att diskursen kring det hela inte gör att personen inte känner sig inkluderad eller att personen känner liksom att den inte får samma hjälp och stöttning. Så det är väl mera, kanske inte kunskap

mer att det kan vara hjälpsamt om man lyfter det regelbundet. Men jag tror att det lättaste är att man får en förfrågan, en placeringsförfrågan att det är där och då, det är egentligen erfarenheterna. Du kan utbilda till viss gräns men när du sitter där med ärendet eller när du sitter med personen lite så 'okej hur gör vi detta på bästa sätt.?' ”

Avslutningsvis bads intervjupersonerna att resonera kring vart ansvaret ligger för att säkerställa att det finns stödverksamheter tillgängliga för alla personer som utsätts för våld i nära relationer. Ett sätt att se på frågan är att det i samhället finns ett delat ansvar att se till att alla som behöver har någonstans att vända sig, men att det inte är kvinnojourernas enskilda ansvar att arbeta mot våld i alla relationer. En av jourerna menar att de jourer som tillhör Unizon inte arbetar strikt separatistiskt utan att deras målsättning är ett samhälle fritt från våld och att de därmed har ett ansvar att jobba mot det. Men samtidigt har kvinnojourerna uppstått utifrån behovet att kvinnor generellt blir mer våldsutsatta än tex män och att det kanske är just det kvinnojourerna ska arbeta med samtidigt som alternativa organisationer som exempelvis mansjourer också bör finnas tillgängliga. En annan jour har en liknande hållning och stämmer in i att det är ett delat ansvar att skapa ett samhälle fritt från våld där det finns olika hjälpinsatser, men att dessa insatser kan vara uppdelade efter vad de olika organisationerna har specialiserat sig på. I slutänden är det inte de ideella jourerna som har det här ansvaret utan att det bör utkrävas inom den offentliga sektorn, på staten, kommunen och regionerna som kan se till att alla nödvändiga resurser finns. I dagsläget är den offentliga sektorn beroende av att kvinnojourerna finns genom att finansiera delar av jourernas verksamheter för att de med sina resurser och sin erfarenhet ska kunna driva frågorna i dess ställe. Här kan det finnas ett behov för ett skifte där den offentliga sektorn är mer drivande i att säkerställa att det finns den här typen av stödverksamheter tillgängligt för alla.

Samtidigt finns det en stor styrka i att kvinnojourerna drivs som inom den ideella sektorn då det skapar en medmänsklighet som riskerar att försvinna när man enbart jobbar efter ett uppdrag. När man söker sig till en jour blir man sedd på ett annat sätt och kan få en annan typ av stöttning, av engagerade personer och av personer som delar ens erfarenheter. Men nackdelen med den ideella verksamheten är att jourerna utgör en sådan viktig resurs att det inte ska hänga på att det finns ett frivilligt engagemang för att de ska finnas och där blir den offentliga sektorns ansvar en viktig fråga. En av kvinnojourerna trycker också på att det framför allt är politikernas ansvar att stifta lagar som ser till att de här behoven som jourerna täcker

finns tillgodosedda för alla oavsett kön i alla kommuner, men att det samtidigt är en gemensam ansträngning från olika aktörer att finnas till för de som behöver:

”...jag tycker det ligger på samhället och då tänker jag på hela samhället och då tänker jag liksom kombinerat både kommun, stat och frivilligorganisationer för att vi ska liksom, vad säger man ”it takes a village to raise a child”, jag känner liknande, den här medmänskligheten den ska finnas sen det yttersta ansvaret tycker jag ligger på politikarna som har enligt lag ansvaret att upprätta lagar...”

”...då skulle man kunna tänka att det skulle vara ett liknande system det ska finnas möjlighet i alla kommuner för skydd om man utsätts för våld i nära relation oberoende på kön. Då är det ju en diskrimineringsfråga så att jag tycker liksom inte att det ska ligga enbart på kvinnojourerna men att man behöver ju inte uppfinna hjulet utan man skulle kunna ta hjälp, vad har funkat innan, vad gör vi, hur gör vi det så att det liksom blir öppet för alla som är utsatt för våld i nära relation?”

5. Slutsats

Hur motiveras kvinnojourernas arbete med kvinnoseparatism och hur relateras det till en form av strategisk essentialism?

Kvinnjourernas kvinnoseparatistiska arbetssätt motiveras på flera olika sätt, vilka har blivit synliga i de olika avsnitten i analysen. De vanligaste argumenten som dök upp under intervjuerna har att göra med den organisatoriska struktur som jourerna har. Att vara en kvinnojour och att arbeta mot mäns våld mot kvinnor utgör kärnan för kvinnojourernas verksamheter och beskrivs av jourerna som en betydande del för jourernas identitet. Vad som lyftes flera gånger i intervjuerna är att kvinnojourerna har uppstått på gräsrotsnivå av kvinnor, som brinner för den här frågan, för kvinnor för att finnas till som ett solidariskt stöd. Jourerna har alltså varit, och är fortfarande, en plats där kvinnor har förenat sig med varandra för att stötta varandra och för att driva motståndet mot mäns våld som en politisk fråga för att på så sätt skapa förändring.

Att organisationerna är separatistiska med våldsutsatta kvinnor som målgrupp står inskrivna i stadgarna och beskrivs för vissa också som en viktig del i att ha möjlighet att söka ekonomiska medel. För att förändra stadgarna i en förening krävs det att en majoritet av dess medlemmar röstar igenom det vid deras årsmöten. Beslutet att avskaffa ett kvinnoseparatistiskt arbetssätt hänger således inte på några få utan ofta på ett stort antal medlemmar vilket gör en sådan förändring svår. Jourerna består än idag främst av kvinnliga anställda och kvinnliga volontärer, vissa hade några få manliga anställda och/eller volontärer men dessa arbetade bara på de områden där man inte möter stödsökande, och riktar sig till våldsutsatta kvinnor. Det här sättet att organisera sig på kan tolkas som en form av strategisk essentialism då vad som förenar både stödsökande och de anställda på jourerna är just att de är kvinnor, att identifiera sig som kvinna oavsett biologiskt kön eller sexuell läggning gör att det skapas en gemenskap inom jourerna trots att de som arbetar på jourerna och alla de som söker sig till dem kan ha väldigt olika erfarenheter i övrigt. Strategisk essentialism är något som också blir tydligt förekommande när jourerna pratar om ansvarstagande och vilken roll man anser att kvinnojourerna har i att lyfta frågan om HBTQ-personers våldsutsatthet. De flesta av jourerna argumenterar för att det de har specialiserat sig på och det de arbetar för är att hjälpa våldsutsatta kvinnor, i viss mån även med särskilt fokus på kvinnors utsatthet av män. Att de har den här spetskompetensen används flera gånger som ett argument till varför jourerna ska fortsätta arbeta med just den här målgruppen, att ta in fler målgrupper kan tolkas som att det går emot de ramarna för jourerna, den essensen,

som organisationerna vilar på.

Att organisera sig kvinnor emellan har blivit en väldigt stark strategi för att dels skapa trygga platser för andra kvinnor, dels för att driva frågan om kvinnors våldsutsatthet politiskt. Samtidigt uppstår en tvetydighet hos jourerna då de ibland pratar om att arbeta mot mäns våld och ibland uttrycker sig bredare i begreppet våld i nära relation. Den essensen som man försöker fånga i den här organiseringen kan därför tolkas vara utsatthet för våld men också utsatthet för mäns våld specifikt.

Då mäns strukturella våld mot kvinnor fortfarande är i centrum för kvinnojourerna trots att deras målgrupp är alla våldsutsatta kvinnor argumenterar jag här för att det finns en heterosexuell matris för vilket relationsvåld kvinnojourerna arbetar med. Den heterosexuella matrisen innebär de köns-och heteronormer som skapar sociala ramar och formar samhället, i jourernas arbete är det våldet som sker inom dessa ramar som ligger i centrum. Kvinnojourerna uppstod i en era när radikalfeminismen hade ett stort fotfäste, där jämställdhet mellan kvinnor och män stod i fokus och queerrörelsen ännu inte riktigt hade vuxit fram. För att koppla tillbaka till teorin om strategisk essentialism, som myntades kring samma tidsperiod, utgjorde kvinnojourerna en gemensam front mot de patriarkala strukturerna som kan tydas har fött våldet mot kvinnorna. En essentialistisk syn skapas här även på männen som utförarna av våldet (en utsaga som kan debatteras i oändlighet och som jag inte kommer gå in djupare kring i den här uppsatsen) vilket också utgör ett indirekt argument för att män inte inkluderas i kvinnojourernas verksamheter. Här blir den heterosexuella matrisens roll synlig. Att belysa att våldet som kvinnor utsätts för till en stor majoritet utförs av män och därför utgör ett strukturellt våld är en feministisk ståndpunkt å ena sidan. Å den andra sidan osynliggör det här påståendet de personer som inte faller in i den bilden av relationsvåld på grund av deras egen eller förövarens könstillhörighet. Att män utesluts från kvinnojourerna motiveras även ur ett trygghetsperspektiv då man vill säkerställa att kvinnorna som kommer till mottagningarna eller bor på de skyddade boendena ska kunna känna sig trygga då många har fått en generaliserad rädsla för män. Även här är det de heterosexuella kvinnorna som står i fokus och synen på männen som grupp som det man söker skydd ifrån snarare än från den person som har utsatt någon för våld. Som en av intervjupersonerna lyfte fram så finns det ingen liknande strategi för kvinnor i samkönade relationer som har utsatts för våld. Där hanterar man i stället kvinnans hotbild individuellt i stället för ett gruppproblem. Detsamma togs upp av en annan intervjuperson som var osäker på om deras stödsökande män kände sig trygga att prata med de kvinnor som arbetade på jouren men inte heller här har könsdikotomin samma betydelse som när det är kvinnor som utsätts i en heterosexuell relation.

Hur påverkar jourernas arbetssätt inkludering av HBTQ-personers utsatthet i kampen mot våld i nära relationer?

Vad som blev tydligt i samtliga intervjuer var att vad som har betydelse för vem som inkluderas i jourernas verksamhet och vem som inte gör det i första hand har att göra med vilket kön personen identifierar sig med. Av de jourerna som tillämpar kvinnoseparatism är alla som identifierar sig som kvinna oavsett om man är cis- eller transperson och oavsett sexuell läggning välkomna att söka sig till jourerna. På det här sättet argumenterar jourerna för att HBTQ-personer är en inkluderad målgrupp i arbetet som de utför, men inom de ramarna som jourerna har satt upp sedan tidigare utifrån mäns strukturella våld. Intervjupersonerna menar i intervjuerna att alla som söker sig till jouren får hjälp efter sina individuella behov och att det därför inte har någon betydelse vem ens förövare är eller vilka erfarenheter man har. Vissa av jourerna menar att det är maktdynamikerna i en relation som är bidragande till att våldet uppstår och att dessa kan bero på patriarkala strukturer i förhållandet. Två av jourerna lyfter dock att maktdynamiker kan uppstå i en relation oberoende på kön, istället kan faktorer som ekonomi och hälsa eller något annat leda till att en person får överhanden över en annan. Men trots det finns det är jourerna som helhet övervägande riktade till kvinnor i heterosexuella relationer, det är i de frågorna som det största fokuset ligger. Flera av jourerna beskrev också att det finns vissa svårigheter med att arbeta med HBTQ-personer, så som att det inte är ett område som de har specialiserad kunskap kring och att de kan behöva ta till särskilda säkerhetsåtgärder i samtal med lesbiska kvinnor för att se till att deras förövare inte har sökt sig till samma jour.

En del av intervjupersonerna beskrev att de inte känner att de har tillräcklig kunskap för att skapa en bredare inkludering inom organisationen då man vill hålla sig inom det de vet att de är bra på. Här tolkar jag det som att det finns en tvetydighet i att kvinnojourerna dels vill arbeta med de frågorna som de är bra på, och dels säger att våldsmekanismerna är densamma oavsett hur relationerna ser ut. Det uppstår här en queerfeministisk intressant konflikt mellan hur man väljer att arbeta mot det strukturella våldet och det individuella våldet. Det framstår som att mäns våld mot kvinnor, det strukturella våldet blir högre prioriterat då jourerna menar att det här våldet är mer utspritt och vanligt förekommande i samhället. Våld mot kvinnor i samkönade relationer och utsatta transpersoner beskrivs som att det inte är lika vanligt förekommande baserat på deras egen statistik av stödsökande och beskrivs närmare som undantagsfall. En tystnad som uppstår i intervjuerna är vilka strukturer som också kan tänkas finnas kring HBTQ-personers utsatthet och vad man gör för att arbeta mot dessa strukturer mer

än att ge stöd till de individer som söker sig till jourerna. Här menar jag att jourernas sätt att arbeta på fortfarande följer ett heterosexuellt ramverk, som följer tydliga riktlinjer kring vem som är offer och vem som är förövare och deras arbete för att stödja HBTQ-personer kommer i skymundan för dessa ramar. Ur ett queerfeministiskt och ett intersektionellt perspektiv argumenterar jag för att det finns utrymme att vidga hur man väljer att arbeta mot våld i nära relationer och även mot mäns våld. Jourernas utgångspunkt är att mäns våld är ett uttryck för patriarkalt förtryck som därför drabbar kvinnor hårdast. Det går dock att göra den här bilden mer komplex, vilket jag tror är nödvändigt för att stärka våldsutsatta HBTQ-personers inkludering i organisationer som kvinnojourerna. De patriarkala strukturerna som finns kan utifrån den heterosexuella matrisen argumenteras för är ett problem som alla utsätts för. De skapar normer för vem som använder våld och vem som kan bli utsatt för våld. Att HBTQ-personers utsatthet för våld i nära relationer ofta osynliggörs är i sig ett strukturellt problem.

Här finns den en avsaknad av intersektionella queera perspektiv som kan förändra hur man ser på våld i nära relationer och skapa en starkare inkluderande verksamhet för våldsutsatta. Att frångå tvåkönsnormen blir allt vanligare men det här är något som inte blir möjligt i en organisation där kön har ett så tydligt fokus. Idag finns även en större öppenhet för homosexualitet och motstånd mot maskulinitetsnormer kan göra att våld i relationer som går utanför en heterosexuell matris enklare kan komma upp till ytan. De här perspektiven öppnar upp för den sista frågeställningen.

Är det förenligt att arbeta med våld i nära relationer på ett inkluderande sätt och samtidigt arbeta mot mäns våld mot kvinnor?

Att arbeta på ett inkluderande sätt med våld i nära relationer syftar i den här uppsatsen på att hålla verksamheterna öppna för alla som söker stöd i syfte att arbeta med våld i nära relationer för alla som utsätts. Vad det i praktiken innebär är att jourernas kvinnoseparatistiska hållning försvinner samtidigt som man fortfarande uppmärksammar att det finns ett strukturellt våld som män utsätter kvinnor för. I den första frågeställningen visar jag på hur kvinnoseparatism tar sig i uttryck i de olika kvinnojourerna och vilka argument som lyfts fram till varför jourerna arbetar på det här sättet. Det centrala här är att jourerna fortfarande har ett tydligt fokus på att arbeta mot mäns våld mot kvinnor som ett strukturellt problem. Jag argumenterar också för att de använder sig utav en strategisk essentialism där kvinnors separatistiska organisering är viktig för att arbeta med dessa frågor på ett sätt som stärker kvinnornas position. I intervjuerna lyfts

hur kvinnoseparatismen är starkt kopplad till jourernas identitet och historia och hur det knyter an till det positiva inflytande som jourerna har haft på politiken i de här frågorna. Att jourerna har haft sådana framgångar och skaffat sig ett stort antal medlemmar och volontärer som brinner för frågan om mäns våld gör också att det är svårt, och rent av inte finns en önskan att förändra den strukturen som de har. Kvinnojouerna spelar en stor roll i dagens samhälle för att organisera ett motstånd mot mäns våld mot kvinnor som fortsatt är ett strukturellt problem, något som samtliga kvinnojouer vittnar om då de berättar om vilka som faktiskt söker sig till deras verksamheter. Kvinnors organisering och motstånd och således kvinnojouernas närvaro är alltså fortsatt viktig.

Vad som framkommer in den andra frågeställningen är dock att genom den här formen av organisering skapar det en situation där HBTQ-personers utsatthet osynliggörs. Detta sker både för de som inkluderas i egenskap av kvinnor då de sällan nämns som en prioritering och det heterosexuella partnervåldet fortfarande tar stor plats, men framför allt för de som inte identifierar sig som kvinnor och därför främst har kommunala skyddsinstanser att vända sig till. Att det finns ideella verksamheter att vända sig till är betydelsefullt för de som har utsatts för våld för att kunna ta sig upp på fötterna igen, vilket flera av jourerna belyser. Att den här typen av verksamheter även finns att tillgå för icke-kvinnor där man har specialiserad kunskap på just relationsvåld bör därför vara en självklarhet. Ur ett queerfeministiskt och intersektionellt perspektiv argumenterar jag för att de tidigare feministiska perspektiven bör utvidgas till att skapa en förståelse för våld i nära relationer som något som påverkar en större målgrupp. Diskurserna kring feminism och patriarkala strukturer ser inte likadana ut idag som de gjorde när kvinnojourrörelsen uppstod på 70-talet. Kan det då finnas plats för en kvinnoseparatistisk feminism i ett samhälle där gränserna för kön och könsuttryck och sexualitet blir mer flytande eller är det dags att omformulera dessa frågor? Här ser jag att det finns ett behov och en möjlighet att organisera sig gemensamt oavsett kön och sexualitet mot de maskulinitetsnormer som dels bidrar till mäns våld mot kvinnor, men också till våld mot HBTQ-personer.

Referenser

- Andersson och Hedlund, ”Att göra kön i kommunal politik”, *Tidskrift för genusvetenskap*, 35:2-3, 2014.
- Arbetsmarknadsdepartementet, ”Hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer ska kartläggas” Pressmeddelande, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/08/hbtqi-personers-utsatthet-for-vald-i-nara-relationer-ska-kartlaggas/>, publicerad 2023-08-03, (hämtad 2023-10-24).
- Crenshaw, Kimberlé, “Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics”, *University of Chicago Legal Forum*, S. 139-168, Vol 1989.
- DeVault, Marjorie L, Gross, Glenda, “Feminist qualitative interviewing”, I *The handbook of feminist research: theory and praxis*, Hesse-Biber (red), 2a uppl., Sage, Thousand Oaks, 2012.
- Gårdfeldt, Lars, “Kvinna slår kvinna man slår man: Homosexuell partnermisshandel”, *Nationellt råd för kvinnofrid*, 2003.
- Helmersson, Sara, ”Mellan systerskap och behandling: Omförhandlingar inom ett förändrat stödfält för våldsutsatta kvinnor”, Lunds universitet, 2017.
- Holmberg, Carin, Stjernqvist, Ulrika, ”Samkönat partnervåld – Vad är det och vilket stöd behövs?”, *Tidskrift för genusvetenskap*, nr 4, 2007.
- Jämställdhetsmyndigheten, “Stöd till dig som är våldsutsatt, anhörig eller våldsutövare”, 2021, uppdaterad 2023-06-28.
- Maddison, Sarah. Shaw, Frances. “Feminist perspectives on social movement research” I *The handbook of feminist research: theory and praxis*. Hesse-Biber (red). 2a uppl. Sage. Thousand Oaks. 2012.
- Mansjouren, “om mansjouren”, <https://www.mansjouren.se/om-oss/>, (hämtad 2023-12-13).
- Marinucci, Mimi, *Feminism is queer: the intimate connection between queer and feminist theory*, 2a uppl., Zed books Ltd, London, 2016.
- Mason, Jennifer, *Qualitative researching*, 3e uppl., Sage Publications, 2018.

Nationellt centrum för kvinnofrid, ”Hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer”, <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-mot-hbtqi-personer/vald-i-nara-hbtqi-relationer/>, hämtad 2023-11-28.

Nationellt centrum för kvinnofrid, ”Kvinnojourernas verksamhet”. <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/kommunernas-kvinnofridsarbete/kvinnojourernas-verksamhet/>, Hämtad 2023-10-16.

Ovesen, Nicole, “Intimate Partner Violence and Help-Seeking in Lesbian and Queer Relationships: Challenging Recognition”, Uppsala universitet, 2021.

Ovesen, Nicole, “Layers of Shame: The Impact of Shame in Lesbian and Queer Victim-Survivors’ Accounts of Violence and Help-seeking”, *Journal of family violence*, Vol 38:6, 2023.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ”Män förövare kvinnor utsatta”, <https://roks.se/om-roks-roks-stallningstaganden/mans-vald-mot-kvinnor>, Hämtad 2023-12-07.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ”Våld i lesbiska relationer”, <https://roks.se/om-roks-roks-stallningstaganden/vald-i-lesbiska-relationer>, Hämtad 2023-12-07.

Shephard, Nicole, ”Queering intersectionality: encountering the transnational”, *GENDER - Zeitschrift für Geschlecht, Kultur und Gesellschaft*, 8(2), S.31-45, 2016.

Socialstyrelsen, ”Kartläggning av skyddade boenden i Sverige”, 2020.

Spivak, Gayatri Chakravorty, ”can the subaltern speak?” i *Marxism and the interpretation of culture*, S.271-313, Nelson & Grossberg (red). University of Illinois press, Chicago, 1988.

Ummak et al. “Understanding Intimate Partner Violence Among Ethnic and Sexual Minorities: Lived Experiences of Queer Women in Norway”. *Violence against women*, 2022.

Unizon, ”Om Unizon”, <https://www.unizonjourer.se/om-unizon/>, Hämtad 2023-12-07.

Bilaga

Intervjuguide

Verksamheten

Vilken roll har informanten i organisationen?

Vem kan söka sig till jouren? Kön, relationsformer?

Om jouren är kvinnoseparatistisk eller öppen för alla? Finns det några officiella beslut/policys/riktlinjer? Vad har motiverat det beslutet?

Hur går de beslutsfattande processerna till? Vilka styr vilken riktning jouren jobbar i?

Problematiken våld bland HBTQ-personer

Ang att HBTQ-personers erfarenhet av VNR har uppmärksammats mer, hur ser ni på den problematiken?

Hur skiljer sig problematiken med våldet som kvinnor i heterorelationer upplever?

Erfarenheter av att hantera fall av våld i samkönade relationer? Eller våld bland HBTQ-personer generellt? Har det dykt upp och i så fall hur hanteras det?

Finns det några skillnader i vilket stöd som behövs eller vilka resurser jourerna behöver för att hantera sådana fall?

Andra utmaningar rörande HBTQ-personers utsatthet?

Vad har/ kan kvinnojourerna ha för roll i att hantera frågan?

Vissa jourer har tex en kvinnoseparatistisk verksamhet och vissa är mer öppna för alla som söker stöd, vad finns det för för- och nackdelar med de två tillvägagångssätten? Finns det några spänningar ang inkludering kontra jämställdhetsperspektivet?

Den kvinnoseparatistiska hållningen beskriv som central för kvinnojourrörelsen och dess arbete, kan det skada verksamheten att skapa en förändring som skulle inkludera icke-kvinnor som utsätts för våld?

Vilka aktörer har/bör ha ansvaret för att HBTQ-personers utsatthet lyfts på agendan? Vad kan kvinnojourerna ha för roll i att lyfta dessa frågor?

Vad anser ni som arbetar med våld hade varit den bästa ingången att stärka arbetet med HBTQ-personers utsatthet? Från ert håll eller från ett större samhällsperspektiv?

Vad upplever ni för hinder som försvåra inkludering, kommer de inifrån organisationen eller utifrån?

Fördjupning

Mäns våld mot kvinnor beskrivs som ett strukturellt problem som jourerna arbetar mot, samtidigt som samkönat partnervåld mer ses som ett individuellt problem. Bör man skilja på dessa typer av våld på grund av det enas strukturella natur eller kan de vara förenliga med varandra?